

“Millon alkaa muskari?”

Arviointitutkimus Itä-Helsingin musiikkisilta -hankeesta päiväkotia
Laakavuorella

Sosiaalialan koulutusohjelma,
sosionomi (AMK)
Opinnäytetyö
23.10.2009

Mikko Nikula
Tiia Rantanen

Koulutusohjelma		Suuntautumisvaihtoehto	
Sosiaalialan koulutusohjelma		Sosionomi (AMK)	
Tekijä/Tekijät			
Mikko Nikula ja Tiia Rantanen			
Työn nimi			
"Millon alkaa muskari?"			
Arviointitutkimus musiikkileikkikouluhankkeesta päiväkotia Laakavuorella			
Työn laji	Aika	Sivumäärä	
Opinnäytetyö	Syyskuu 2009	42+2	
<p>TIIVISTELMÄ</p> <p>Opinnäytetyömme on arviointitutkimus Itä-Helsingin musiikkisilta -nimisestä musiikkileikkikouluhankkeesta, jonka Meri-Helsingin musiikkiopisto järjestää päiväkotia Laakavuorella Mellunmäessä. Alueen matalan sosioekonomisen aseman vuoksi sen asukkaat ovat syrjäytymisvaarassa, ja lasten ja nuorten mahdollisuudet luoviin harrastuksiin ovat heikot. Projektin tarkoituksena on ehkäistä syrjäytymistä sekä lisätä arjen osallisuutta varhaiskasvatuksessa musiikkikasvatuksen keinoin.</p> <p>Tarkoituksenamme oli arvioida projektin vaikuttavuutta sekä onnistumista päiväkodin kasvattajien näkemysten ja kokemusten perusteella ja esittää tulokset Helsingin kaupungin kulttuurilautakunnalle, joka toimii hankkeen rahoittajana.</p> <p>Haastattelimme päiväkotia Laakavuoren kasvattajia sekä musiikkileikkikoulua ohjaavaa pedagogia keuhällä 2009. Kävimme myös itse havainnoimassa tuokioiden kulkua. Aineiston analysoinnissa käytimme menetelmänä teemoittelua.</p> <p>Projekti otettiin päiväkodissa vastaan positiivisesti ja sen koettiin tukevan lasten kehitystä. Tuloksista selvisi, että musiikkileikkikoulutoiminta tukee hyvin alueen lasten tarpeita. Toiminnan vaikutuksia huomattiin erityisesti lasten kielellisessä ja sosiaalisessa kehityksessä. Päiväkodin kasvattajien keskuudessa toiminta nähtiin omaa työtä helpottavana ja opettavaisena kokemuksena. Kehitysehdotukset koskivat pääasiassa aikataulu- ja tilajärjestelyjä. Kasvattajat toivoivat myös musiikkileikkikoulussa käytettävien laululeikkien sanojen ja nuottien jakamista päiväkodin omaan käyttöön.</p> <p>Tulosten perusteella voidaan päätellä, että musiikkileikkikoulutoiminnan suurimpia vaikutuksia lapsiin ovat parantava itsevarmuus sosiaalisissa konteksteissa sekä kielen kehitys. Näistä hyötyvät erityisesti arat, syrjäänvetäytyvät ja maahanmuuttajataustaiset lapset sekä lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia. Jotta toimintaa voidaan rakentavasti kehittää, tulee päiväkodin sekä toimintaa järjestävän musiikkiopiston välistä kommunikaatiota ja yhteistyötä parantaa.</p>			
Avainsanat			
musiikkikasvatus, musiikkileikkikoulu, varhaiskasvatus, syrjäytymisen ehkäisy			

Degree Programme in		Degree
Social Services		Bachelor of Social Services
Author/Authors		
Mikko Nikula and Tiia Rantanen		
Title		
"Millon alkaa muskari?" Evaluation on a Musical Playgroup Project in Laakavuori Kindergarten		
Type of Work	Date	Pages
Final Project	Autumn 2009	42+2 appendices
<p>ABSTRACT</p> <p>Our final project was an evaluation study on a musical playgroup project carried out in Laakavuori kindergarten in Mellunmäki by Meri-Helsinki Music Institute. The project aims at preventing and reducing social marginalisation by means of music education in early childhood education. The purpose of this study was to evaluate the project based on the staff's experiences and present the results to the City of Helsinki Cultural Office, the project's funder.</p> <p>As for methods, we interviewed five members of the kindergarten staff as well as the musical playgroup teacher in the spring of 2009. We also personally observed two sessions. We analysed the acquired material by categorising it under different themes.</p> <p>The results showed a positive attitude towards the project. The interviewees felt that the musical playgroup contributed to the children's motoric, communicative and social development in a positive way. They saw it as a learning experience which also relieved their own workload. As for project development, the interviewees suggested that especially the logistic arrangements should be looked into. They also hoped to receive the material used during the musical playgroup sessions, such as sheet music and song lyrics.</p> <p>The results indicate that music education improves self confidence and language skills especially among timid children and children with foreign background. In order to develop the project it is essential to improve communication and cooperation between all parties.</p>		
Keywords		
music education, musical playgroup, prevention of social marginalisation		

SISÄLLYSLUETTELO

1	JOHDANTO	1
2	HANKKEEN ESITTELY	2
2.1	Hankkeen tavoitteet	2
2.2	Itä-Helsinki kohdealueena	3
2.3	Päiväkoti Laakavuori projektin yhteistyökumppanina	4
3	MUSIIKKI KASVATUKSESSA	5
3.1	Musiikkikasvatus	6
3.2	Musiikin suhde hyvinvointiin	7
4	LAPSEN MUSIIKKILLINEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA	9
4.1	Lapsen ensimmäiset ikävuodet (0–2 vuotta)	9
4.2	Lapsen kolmas ikävuosi (2–3 vuotta)	10
4.3	Lapsen neljäs ikävuosi (3–4 vuotta)	11
4.4	Lapsen viides ja kuudes ikävuosi (4–6 vuotta)	12
5	MUSIIKKILEIKKIKOULU	13
5.1	Yleiset tavoitteet ja sisältö	13
5.2	Musiikkileikkikoulu Laakavuorella	14
5.3	Musiikkileikkikoulu sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä	15
5.3.1	Sosiokulttuurinen innostaminen	16
5.3.2	Voimaantuminen	17
5.3.3	Varhainen puuttuminen	18
6	TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	19
6.1	Tutkimusongelma ja -kysymykset	19
6.2	Tutkimuslupa	20
7	TUTKIMUSMENETELMÄT	20
7.1	Haastattelut	21
7.2	Havainnointi	22
7.3	Tutkimusetiikka	22
8	TUTKIMUSAINEISTON KERÄÄMINEN	23
8.1	Päiväkodin kasvattajien haastattelut	23
8.2	Muut haastattelut	24
9	TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY JA ANALYYSI	25
9.1	Nauhoittaminen	25
9.2	Litterointi	25
9.3	Teemoittelu	25
9.4	Havainnointiaineiston purku	26
10	TUTKIMUKSEN TULOKSET	27
10.1	Musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutukset lapsiin	27
10.1.1	Kielellinen kehitys	27
10.1.2	Motorinen kehitys	28
10.1.3	Itsetunnon ja sosiaalisuuden kehittyminen	29

10.2	Musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutus päiväkodin arkeen ja toimintaan	30
10.2.1	Projektin vastaanotto	31
10.2.2	Vaikutus päiväkodin arkeen	32
10.2.3	Aikataulut ja tilat	32
10.2.4	Integroiminen toimintaan	33
10.3	Kehitys- ja parannusehdotukset	33
11	JOHTOPÄÄTÖKSET	34
12	POHDINTA	36
	LÄHTEET	40
	LIITTEET 1-2	

1 JOHDANTO

Musiikkia pidetään yleisesti tunteiden kielenä ja sen sisältöjä tunteiden symboleina, joita ihmiset ymmärtävät yli kieli- ja kansallisuusrajojen. Musiikin laaja-alaisen ja abstraktin symbolikielen käyttäminen kasvun ja eheytyksen välineenä liittyy sen käytön läheisesti sekä psyykkisen että fyysisen terveyden edistämiseen. Tällaisessa merkityksessä musiikkikasvatuksella on aivan erityinen psyykkistä työskentelyä edistävä ja siten monenlaisia inhimillisiä ongelmia ennaltaehkäisevä tarkoitus. (Lehtonen 1989: 9–10.)

Opinnäytetyömme on arviointitutkimus Itä-Helsingin musiikkisilta -nimisestä musiikkileikkikouluhankkeesta, jonka tavoitteena on lisätä lasten hyvinvointia sekä ennaltaehkäistä syrjäytymistä laadukkaana musiikinopetuksen keinoin. Projekti toteutetaan päiväkotia Laakavuorella Mellunmäessä, jonka alueella väestön sosioekonominen asema on heikko ja osallistuminen taiteen perusopetukseen vähäistä. Hankkeen järjestäjänä toimii Meri-Helsingin musiikkiopisto ja sitä rahoittaa Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus.

Idea opinnäytetyöhömmme syntyi syksyllä 2008 keskustelussa Meri-Helsingin musiikkiopiston rehtorin kanssa, joka kertoi uuden musiikkileikkikouluhankkeen arvioinnin tarpeellisuudesta. Helsingin kaupunki oli rahoittajan ominaisuudessa myös kiinnostunut projektin onnistumisesta ja halusi saada arvion rahoituksen kannattavuuden määrittelemiseksi. Arviointitutkimuksen tekeminen tuntui haasteelliselta ja tieto tutkimuksen tarpeellisuudesta sai meidät tarttumaan tilaisuuteen. Musiikkiaiheisen opinnäytetyön tekeminen oli haaveenamme opintojen alusta alkaen, ja hankkeen sosiaalipedagogiset piirteet yhdistyneinä musiikin käyttöön varhaiskasvatuksessa tekivät arviointitutkimuksesta toiveisiimme täydellisesti sopivan.

Tutkimuksemme koostuu päiväkodin kasvattajien ja musiikkipedagogin haastatteluista sekä musiikkileikkikoulutuokioiden havainnoinnista. Tarkoituksena on kartoittaa projektin tarjoaman musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutuksia lapsiin sekä päiväkodin arkeen. Toivomme, että tulosten avulla hankkeen eri osapuolet saavat arvokasta tietoa toiminnasta ja sen vaikutuksista.

2 HANKKEEN ESITTELY

Itä-Helsingin musiikkisilta -hanke kuuluu sarjaan erilaisia syrjäytymisen ehkäisyyn ja elämänhallinnan lisäämiseen pyrkiviä musiikkiprojekteja, joita Meri-Helsingin musiikkiopisto suunnittelee ja järjestää. Ajatuksena on tuoda ilmaista, ammattimaista ja strukturoitua musiikkitoimintaa erilaisten syrjäytymisuhassa olevien ihmisryhmien ulottuville ja parantaa näin alueen asukkaiden elämänlaatua, vahvistaa identiteettiä ja kehittää sosiaalisuutta. Hankkeet kohdistuvat lähinnä Itä-Helsinkiin alueen matalan sosioekonomisen aseman ja heikon kulttuuritarjonnan vuoksi. (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008.)

Ajatus Itä-Helsingin musiikkisilta -projektiin syntyi musiikkiopiston rehtorin Laura Lintulan ja Helsingin kaupungin kulttuurilautakunnan esittelijän välisessä keskustelussa. Itä-Helsingin keho tilanne taiteen perusopetukseen osallistuvien lasten osalta sai Lintulan ryhtymään hankkeen kehittämiseen. Opetuksen tarjonta on alueella vähäistä, eikä se klassiseen traditioon perustuvana houkuttele lapsia ja nuoria osallistumaan. Esteenä voi olla kulttuurierojen sekä heikon houkuttelevuuden lisäksi usein myös korkea hinta. Suunnitelmassa on musiikkileikkikouluhankkeen lisäksi myös bändiohjausta sekä bändiklinikkajärjestelmän idän koulujen nuorille. (Lintula 2009.)

2.1 Hankkeen tavoitteet

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin tarkoituksena on tuoda laadukasta musiikkitoimintaa Itä-Helsingin alueelle ja lisätä arjen osallisuutta musiikin keinoin. Monet Laakavuoren päiväkodin lapsista jäävät perinteisen musiikkileikkikoulutoiminnan ulkopuolelle, ja projektin avulla musisoimisen ilo tuodaan heidän ulottuvilleen. Toiminta on lapsille maksutonta, sillä kaikille halutaan antaa tasavertainen mahdollisuus osallistua opetukseen. Hankkeen tavoitteena on parantaa lasten valmiuksia osallistua ryhmätoimintaan ja siten vahvistaa myös yhteisöllisyyttä. Tavoitteena on vakiinnuttaa musiikkitoiminta Laakavuoren päiväkodin arkeen ja tulevaisuudessa tavoittaa sen avulla mahdollisimman monia lapsia ja perheitä. Tarkoituksena on myös, että musiikkileikkikoulutuokioihin osallistuva kasvattaja siirtää opittuja lauluja ja leikkejä vaiheittain osaksi ryhmänsä arkea. Projektin yhtenä tavoitteena on

luoda malli, jonka pohjalta erityisryhmien musiikkitoimintaa voidaan tarjota Itä-Helsingissä laajemminkin. (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008.)

Pyrkimyksenä on antaa mahdollisuus laadukkaaseen musiikinopetukseen myös niille perheille, jotka ovat huonosti taiteen perusopetuksen tavoitettavissa. Esimerkiksi maahanmuuttajaperheillä ei välttämättä ole resursseja perehtyä suomalaiseen musiikinkoulutusjärjestelmään tai harrastusmahdollisuuksiin. (Lintula 2009.)

2.2 Itä-Helsinki kohdealueena

Itä-Helsingin musiikkisilta -projekti suuntautuu Itä-Helsinkiin alueen heikon sosioekonomisen aseman ja väestön syrjäytymisuhan vuoksi. 1990 -luvulla pääkaupunkiseudun alueelliset sosioekonomiset erot alkoivat kasvaa. Etniset vähemmistöt ja huono-osaisuus alkoivat kasautua samoille alueille. (Suomalainen slummi 2008.) Sosioekonomisia ulottuvuuksia kuvaavia tekijöitä ovat työttömyysluvut, koulutustaso sekä tulot ja varallisuus (Vaattovaara 1998: 50).

Helsinki jaetaan kahdeksaan suurpiiriin: eteläinen, itäinen, pohjoinen, läntinen, keskinen, koillinen, kaakkoinen (Helsinki alueittain 2006: 5, 13) sekä Östersundomin suurpiiri. Itäiseen suurpiiriin kuuluvat Vartiokylän, Myllypuron, Mellunkylän ja Vuosaaren peruspiirit (Helsinki alueittain 2006: 173) ja näin ollen myös Mellunmäen alue ja Laakavuoren päiväkot.

Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen -tutkimuksessa (Vaattovaara 1998) selvitetään vähäisemmän vaurauden ja varattomuuden ulottuvuuksia. Korkeakoulutettujen määrä on voimakas sosiaalista erilaistumista kuvaava tekijä. (Vaattovaara 1998: 103.) Vuoden 2004 lopussa enintään perusasteen koulutuksen käyneitä Itäisen suurpiirin alueella oli 40,4 prosenttia sen asukkaista, joka oli suurin luku kaikista Helsingin suurpiireistä. Vastaavasti alueella korkea-asteen koulutuksen käyneiden prosentuaalinen osuus oli muihin suurpiireihin verrattuna pienin. (Aluesarjat 2006.) Työttömyys koettelee pahiten niitä alueita, joilla väestön koulutusaste on matalin. Työttömyysaste itäisen suurpiirin alueella oli vuonna 2005

kaikkien suurpiirien vertailussa korkein, kun taas tulotaso (tulot/asukas) oli kaikista Helsingin suurpiireistä matalin. (Aluesarjat 2006.)

Vuodenvaihteessa 2006–2007 joka kymmenes helsinkiläislapsi puhui äidinkielenään jotain muuta kieltä kuin suomea tai ruotsia (Tikkanen 2007: 14). Laakavuoren päiväkodin lapsista noin 54 prosenttia on maahanmuuttajataustaisia (Päiväkoti Laakavuori 2009). Koko Helsingissä 0–6 -vuotiaiden vieraskielisten (muu kuin suomi tai ruotsi) määrä kasvoi kymmenessä vuodessa 91,1 prosenttia (Tikkanen 2007: 14). Helsingin kaupungin tietokeskuksen aluesarjojen mukaan vuonna 2006 Itäisen suurpiirin alueella oli eniten asukkaita, jotka ovat muun kuin suomen- tai ruotsinkielisiä. (Aluesarjat 2006.)

2.3 Päiväkoti Laakavuori projektin yhteistyökumppanina

Laakavuoren päiväkotia valikoitui projektin yhteistyökumppaniksi viiden mahdollisen päiväkodin joukosta aktiivisen asenteensa, kiinnostuksensa ja sitoutuneisuutensa vuoksi. Henkilökunta oli motivoitunut kehittämään päiväkodin kulttuuritoimintaa. Yhtenä päätekijänä toimi myös Laakavuoren oppilasmateriaali, joka on tavallista haastavampaa. (Lintula 2009.) Päiväkodissa toimii yksi erityisryhmä, johon kuuluu vaikeasti vammaisia lapsia. Tällaisia ryhmiä on koko Helsingin päiväkodeissa vain kolme. Noin 54 prosenttia Laakavuoren päiväkodin lapsista on maahanmuuttajataustaisia. Lisäksi Laakavuoren ryhmissä on integroituja erityislapsia, joilla on kehitysviiveitä, liikuntarajoitteita tai puhe- ja kommunikatio-ongelmia. Päiväkodissa on myös lastensuojelun piirissä olleita lapsia. (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008; Päiväkoti Laakavuori 2009.)

Musiikkileikkikouluprojekti päiväkotia Laakavuorella koostuu 30–45 minuutin mittaisista musiikkileikkikoulutuokioista, joita musiikkiopiston koulutettu musiikkileikkikouluopettaja, varhaisiän musiikkipedagogi ohjaa. Päiväkoti on vastuussa tilojen sekä tarvittavien välineiden järjestämisestä, ja musiikkiopisto vastaa tuokioiden sisällöstä sekä opetuksesta. Musiikkipedagogi ohjaa tuokioita päiväkodissa kahtena päivänä viikossa, jolloin yhteensä kahdeksan eri musiikkileikkikouluryhmää osallistuu toimintaan. Ryhmät koostuvat 2–6 -vuotiaista lapsista, joita on kussakin ikävuosittain jaetussa ryhmässä 5–11 (taulukko 1). Syksyllä 2008 3–6 -vuotiaiden ryhmiä oli seitsemän, mutta niin vanhempien kuin lastenkin

kiinnostuksen sekä projektin eri osapuolten aktiivisuuden ansiosta tammikuussa 2009 perustettiin uusi ryhmä 2–3 -vuotiaille (Sitomaniemi 2009).

TAULUKKO 1. Musiikkileikkikouluryhmät (Päiväkoti Laakavuori 2009).

RYHMÄ	IKÄ	LASTEN LUKUMÄÄRÄ
Minit (Vilttitossut)	2–3 -vuotiaat	5
Vilttitossut	3 -vuotiaat	6
Vilttitossut	3–4 -vuotiaat	6
Heinähatut	3–4 -vuotiaat	8
Pyrstötähdet	3–4 -vuotiaat	5
Viskarit	5 -vuotiaat	11
Eskarit	6–7 -vuotiaat	10
Eskarit	6–7 -vuotiaat	9

Kuhunkin päiväkodin lapsiryhmään kuuluu kolme kasvattajaa, joista vähintään yksi osallistuu joka kerralla musiikkileikkikouluun. Etenkin esikouluopettajat ovat toiminnassa tiiviisti mukana. (Päiväkoti Laakavuori 2009.)

3 MUSIIKKI KASVATUKSESSA

Jo antiikin filosofi Aristoteles kehotti kirjoituksissaan hyödyntämään musiikkia kasvatuksessa, älyllisenä nautintona, viihdytyksenä sekä terapeuttisena työkaluna. Myös kauan ennen nykyisen musiikkikasvatuksen aikakautta, 1800-luvun loppupuolella syntynyt tunnettu unkarilainen pedagogi Zoltán Kodály suositteli, että musiikkikasvatus aloitetaan ”jo yhdeksän kuukautta ennen lapsen syntymää”. Hänen mukaansa musiikista nauttiminen yhdessä lapsen kanssa laulaen, leikkien ja kuunnellen herättää kiinnostuksen oppia lisää musiikista ja luo pohjaa kenties pysyväälle musiikkiharrastukselle. (Sibelius-Akatemia 2009.) Tämä taiteen muoto liittyy tavalla tai toisella jokaisen ihmisen elämään, herättää muistoja ja mielikuvia eikä siitä nauttiminen vaadi älykkyyttä tai suurta kulttuurin tuntemusta. Musiikki

puhuttelee ja herättää tunteita varmasti meissä jokaisessa, jos sille vain antaa mahdollisuuden. (Lehtonen 1989: 9–10.)

Mikään musiikillinen kokemus ei sivuuta meitä ihmisiä jälkiä jättämättä, vaikka emme sitä aina heti tiedostaisikaan. Kuulemamme kappale tai sävelmä saattaa palautua mieleemme pitkän ajan kuluttua yllättävissäkin tilanteissa ja näin musiikillinen kokemuksemme toistuu. Nämä musiikilliset kanavamme ovat avoinna ja käytössämme jo ennen syntymäämme. Niiden kautta muodostamme ja kehitämme oman musiikkisuhteemme. Samat aistikanavat toimivat lapsuudessa apuna myös muuhun ympäristöön tutustuessamme. (Hongisto-Åberg – Lindeberg-Piironen – Mäkinen 2001: 16.)

3.1 Musiikkikasvatus

Musiikkikasvatuksen merkitystä sekä päämääriä pohdittaessa keskeisimmiksi kysymyksiksi muodostuvat, kuka on se ihminen, jota kasvatetaan; mikä tai mitä hänestä kasvatuksen seurauksena pitäisi tulla, sekä mikä koetaan musiikin arvoksi ihmisen elämässä. Nämä edellä mainitut kysymykset eivät ole yksiselitteisiä eikä niihin ole olemassa yleispäteviä vastauksia. Voidaan sanoa, että kasvatus on päämäärätietoista toimintaa, jonka tarkoituksena on ihmisen muuttaminen. (Honkanen 2001: 1.) Myös musiikkikasvatuksessa on olennaista, että kasvattajalla on oma ihmiskäsityksensä sekä selkeä kasvatuksellinen näkemys. Tällä tarkoitetaan suhtautumistapaa kasvattamiseen, jonka peruspiirteenä on lapsen ainutkertaisuuden kunnioittaminen (Hongisto-Åberg ym. 2001: 9).

Ensisijaisesti musiikkikasvatuksessa on tarkoitus herättää rakkaus musiikkiin, jotta pitkäkestoisen suhteen syntyminen sen kanssa olisi mahdollista. Suhteen toimiessa ja kehittyessä terveellä tavalla on sen avulla mahdollista käsitellä rakentavasti vaikeitakin tunteita. Musiikin avulla voi itsensä lisäksi ilahduttaa myös kanssaihmiä monenlaisissa sosiaalisissa tilanteissa. (Lehtonen 1989: 10.)

Tuija Honkanen (2001) painottaa tutkimuksessaan ”Miksi musiikkikasvatusta?” lapsen itse-tuntemuksen kasvua ja tunteiden tutkimista. Honkasen mukaan jokaiselle lapselle tulee suoda mahdollisuus tehdä taiteellisia valintoja ja olla luova. Hänen mukaansa musiikkikas-

vatuksen ei tulisi keskittyä esimerkiksi esiintymisiin jotka kasvattaja on suunnitellut, koska tällöin luovat ratkaisut ja päätökset eivät ole lapsen käsissä. (Honkanen 2001: 91.)

Taiteen perusopetuksen opetussuunnitelman perusteiden mukaan varhaisiän musiikkikasvatuksen tavoitteena on, että lapsi kokee musiikillisia elämyksiä, oppii arvostamaan musiikkia sekä saa tukevan pohjan mahdolliselle myöhemmälle musiikkiharrastukselleen. Itseilmaisu musiikin kautta, musiikin kuuntelukyky ja musiikin kokeminen kokonaisvaltaisesti ovat olennaisia asioita varhaisiän musiikkikasvatuksessa. Saatujen elämysten avulla, leikin keinoin harjaannutetaan lapsen musiikillista muistia ja musiikin kuunteluvalmiuksia sekä tuetaan hänen kognitiivista, emotionaalista, motorista ja sosiaalista kehitystään. Opetuksen lähtökohtana on lapsen yksilöllisyys ja ainutlaatuisuus. (Opetushallitus 2005.)

Musiikillisten taitojen ja tietojen kehittämisen lisäksi kasvattaminen musiikkia apuna käyttäen vaikuttaa yksilön koko persoonallisuuden muotoutumiseen. Musiikkikasvatus on nähtävissä koko elämän kestäväenä prosessina, johon vaikuttavat vahvasti lapsuuden ensimmäiset musiikilliset virikkeet ja kokemukset. Lapsille soveltuvia toimintatapoja käyttämällä edistetään oppimista ja kasvamista musiikin avulla. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 9.)

Musiikkikasvatustoiminnassa lapset toimivat sekä keskenään että kasvattajan kanssa musiikin luodessa vuorovaikutuksen kehykset. Musiikkileikkikouluryhmä voi olla lapselle ensimmäinen yhteisö, jossa hän saa olla vuorovaikutuksessa ja kommunikoida muiden lasten kanssa, sekä opettaja olla hänelle ensimmäinen kodin ulkopuolinen kasvattaja. Mikäli tämä vuorovaikutussuhde kasvattajan ja lapsen välillä muodostuu positiiviseksi, on todennäköistä, että lapsi viihtyy musiikkiharrastuksensa parissa. Musiikillisen kommunikoinnin kehittäminen vaikuttaa myönteisesti myös ihmissuhdetaitoihin (Hongisto-Åberg ym. 2001: 17–18.)

3.2 Musiikin suhde hyvinvointiin

Musiikin kokemus on hyvin yksilöllinen. Jollekulle se voi olla itseilmaisun väline, kieli, jonka avulla ihminen toteuttaa itseään. Musiikki kehittää ja vahvistaa ihmisen luovuutta siten, että hiljalleen voidaan päästä kohti persoonallisuuden eheytymistä ja realistisempaa

minäkäsitystä. Musiikki voi auttaa myös koordinaatiossa, kehon hahmotuksessa sekä havainto- ja aistitoimintojen järjestymisessä. (Ahonen-Eerikäinen 1996: 8.)

Musiikilla on todettu olevan hyvinvointia parantavia vaikutuksia. Audiitiivisia, visuaalisia ja motorisia taitoja kehittämään tarkoitettujen musiikkituntien on todettu kehittävän lasten lukutaitoa. Tutkimuksen mukaan lapset, joille annettiin ylimääräistä musiikinopetusta kieli- ja lukutaito-opintojen sijaan, pysyivät näissä aineissa muiden ikäistensä tahdissa, vaikka saivat niissä vähemmän opetusta. (Tew 2006.) Anne Savanin (1999) tutkimukseen Iso-Britanniassa vuonna 1998 osallistui kymmenen ala-aste-ikäistä lasta, joilla oli todettu tunne- ja käytösongelmia sekä erityisen tuen tarve. Tutkimus osoitti lasten keskittymiskyvyn ja käytöksen parantuvan tunneilla, joiden aikana taustamusiikkina soitettiin Mozartia. Toisen brittiläistutkimuksen mukaan lapset, jotka osallistuivat musiikinopetukseen, olivat itsevarmempia, sopeutumiskykyisempiä, asenteeltaan myönteisempiä sekä sitoutuneempia ryhmän toimintaan ja tavoitteisiin (Tew 2006).

Musisoiminen on multisensorinen kokemus, sillä se aktivoi useita aisteja samanaikaisesti. Soittaja pitää soitinta kädessään, tuntee sen muodon, saa kinesteettistä palautetta liikkeistään ja tuntee tuottamansa äänen vibraation. Hän katsoo soitinta hallitakseen sitä, toisia soittajia koordinoidakseen aikaa, kuuntelee tuottamiaan ääniä, erittelee niitä ja säätelee niitä kehonsa motorisilla liikkeillä, voimalla ja hengityksellään. (Ahonen-Eerikäinen 1996: 12.)

Musiikin soittaminen vaatii ja kehittää keskittymiskykyä sekä aktivoi älyä ja mieltä. Musiikin tuottaminen luo onnistumisen kokemuksia ja kohottaa itsetuntoa. Ryhmässä soittaessaan ihminen tuntee kuuluvansa johonkin ja kokee itsensä tärkeäksi niin yksilönä kuin osana yhteisöäkin. Musiikin kuunteleminen taas voi rauhoittaa, vähentää aggressioita ja parantaa stressinsietokykyä. (Bruhn – Clair 1999.)

4 LAPSEN MUSIIKILLINEN KEHITYS ERI IKÄVAIHEISSA

Musiikkikasvatustyön suunnittelun sekä käytännön toiminnan perustan luo lapsen eri kehitysvaiheiden tuntemus ja niiden huomioon ottaminen. Tarkastelemme musiikkileikkikoulu-toimintaa eri ikätasojen erityispiirteet huomioiden ja pyrimme tuomaan esille lapsen musiikillisen kehityksen pääpiirteitä. Pyrimme tarkastelemaan musiikillista sekä yleistä kehitystä kokonaisuutena sikäli kun se on olennaista, sillä emme käy työssämme läpi lapsen yleistä kehitystä erikseen. Musiikillista kehitystä käymme läpi syntymästä lähtien, sillä musiikkisuhde alkaa kehittyä jo ihmisen kehityksen hyvin varhaisissa vaiheissa.

On huomioitava, että lapsen ikä ja kehitystaso eivät aina vastaa toisiaan, vaan jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy yksilöllisesti, oman aikataulunsa ja ympäristön tarjoamien edellytysten mukaisesti. Tästä johtuen musiikillisesta kehittymisestäkin voidaan antaa vain yleisiä kuvauksia, joita tulee valikoiden soveltaa käytäntöön. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 38.)

4.1 Lapsen ensimmäiset ikävuodet (0–2 vuotta)

Kohdussa kehittyvä lapsi kuulee äitinsä sydämen tasaisen sykkeen, puheen sekä elimistöä kantautuvat äänet. Sikiö pystyy kuulemaan ja reagoimaan erilaisiin ääniin ja musiikkiin jo noin kolmen kuukauden iästä lähtien. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 52–54.)

Heti syntymänsä jälkeen vauva on tekemisissä monien musiikillisten elementtien kanssa; hän kokee rytmikästä tuudittelua ja erilaiset ja erisävyiset äänet ympäröivät häntä. Tänä kokonaisvaltaisen kokemisen kautena lapselle ei ole tärkeää mitä laulun tai puheen sanat tarkoittavat semanttisesti, vaan se, miten ja millä sävyillä ne esitetään. (Sinkkonen 1997: 43.) Vastasyntynyt lapsi oppii jatkuvasti uutta niin motorisesti kuin tiedollisestikin, vaikkei pysty sitä vielä selkeästi ilmaisemaan. Kaikki uusi tieto jäsentyy hänen kokemuksiinsa ja talletuu myöhempää käyttöä varten (Hongisto-Åberg ym. 2001: 41).

Vuorovaikutuksellisissa kommunikointitilanteissa lapsi vähitellen oppii suuntautumaan ääntä kohti sekä erottamaan erilaisia ääniä toisistaan. Laulun ja puheen avulla lapsessa pyritään herättämään halua jokellella ja ilmaista itseään äänensä avulla; halua kommunikoida.

Näin ”keskustellessaan” vanhempansa kanssa lapsi tuntee olonsa turvalliseksi ja hänen itsenäisyytensä sekä kuuntelutaitonsa kehittyvät. Usein toistetut, yksinkertaiset laulut tulevat tutuiksi ja ne rauhoittavat sekä kehittävät lapsen keskittymiskykyä. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 56–59.)

Lapsen puhetaito alkaa kehittyä toisen ikävuoden aikana. Kielellä on hyvin merkittävä rooli lapsen opettellessa tunnistamaan sekä nimeämään elinympäristönsä ilmiöitä ja käsitteitä. Tässä painottuu musiikin merkitys: samalla tavalla kuin musiikki voi kannustaa lasta vapaaseen liikkumiseen ja itsensä ilmaisemiseen fyysisesti, voi laulaminen houkutella omasta äänestä nauttimiseen ja sillä leikkelyyn. Tämä johtaa puhekielen vaatimien äänteiden tuottamiseen, joita puhumaan oppiminen edellyttää. Musiikin avulla lapsen on myös mahdollista oppia kokemaan helpotuksen tunteita turhauttavissa tilanteissa, mikäli esimerkiksi laulua käytetään saattamaan lapsen huomio pois ei-toivotusta toiminnasta tai tilanteesta. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 61–62.)

Samaan aikaan puheen kehityksen kanssa lapsi oppii laulamaan yksinkertaisia melodioita ja ymmärtää yhdessä musisoinnin lainalaisuuksia, kuten vuorovaikutusta ja oman vuoron odottamista. Tärkeää on, että lapsi oppii keskittymään musiikin kuunteluun ja tunnistamaan hänelle laulettuja lauluja. Tuttuina asioina ne tuottavat mielihyvää ja luovat turvallisuudentunnetta. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 61–67.)

4.2 Lapsen kolmas ikävuosi (2–3 vuotta)

Tässä iässä laulaminen, tanssiminen ja musiikin kuuntelu ovat jo mahdollisesti muodostuneet lapsen luonnollisiksi ja jokapäiväisiksi ilmaisukanaviksi. Musiikki auttaa jäsentämään kokemuksia sekä päivän eri vaiheita ja toimii eräänlaisena lapsen ja häntä ympäröivän todellisuuden välikappaleena. Se tuottaa turvallisuudentunnetta muuttumattomana ja samankaltaisena toistuvana ilmiönä paikasta riippumatta. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 67.)

Tässä ikävaiheessa tulee painottaa musiikillisen erottelu- ja kuuntelukyvyn merkitystä. Sävelmien suurin piirtein oikein laulaminen melodian ja rytmityksen osalta sekä jonkinasteista dynamiikan vaihtelua käyttäen kehittävät kuuloon perustuvaa erottelukykyä. Tämä vai-

kuttaa merkittävästi kielelliseen kehitykseen, jonka kautta se linkittyy myös lukutaidon myöhempään oppimiseen. Samalla kun lapsen mielikuvitus kehittyy, laajenevat musiikin käyttömahdollisuudet myös kielelliseen ilmaisuun laulun ja lorujen kautta. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 67–68.)

2–3 vuoden iässä lapsi oppii kuvaamaan kuultua musiikkia selkeämmin myös liikkeen keinoin. Eri tavoin soitettua musiikkia voidaan käyttää apuna opetettaessa lasta eläytymään kuulokuvaansa kokonaisvaltaisesti sekä ilmaisemaan mielikuvia ja tunteita kehollaan. Näin myös musiikin perusrhythmin käsite hahmottuu ja lapsen liikekoordinaatio kehittyy. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 68–71.)

4.3 Lapsen neljäs ikävuosi (3–4 vuotta)

Lapsen ollessa 3–4 -vuotias hänen melodiaajunsa ja kielen intonaation, eli puheessa esiintyvän äänenkorkeuden vaihtelun hallinta, kehittyvät sekä puheilmaisussa että laulamissa. Muun kehityksen myötä kyky tuottaa ja hallita omaa ääntä kasvaa. Lapsi oppii myös vähitellen hahmottamaan laulujen melodisia piirteitä ja musiikillisia muotoja. Musiikkileikkikoulussa lapselle tarjotaan sellaista musiikillista toimintaa, jossa hän saa esteettisiä kokemuksia ja sosiaalisia elämyksiä yhdessä laulamista. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 72.)

Lasta tulee rohkaista oman äänen käyttöön sekä laulamiseen luonnollisesti ja jännittämättä. Tähän kiinnitetään huomiota musiikkileikkikoulutoiminnassa toistamalla lauluja ja leikkejä niin, että lapset osaavat ne ulkoa (Sitomaniemi 2009). Aikuisen antama monipuolisen äänenkäytön malli, selkeys ja intonaatio vaikuttavat lapseen niin puheessa kuin laulamissa. Monimutkaisia ja nopeita melodioita ei lapsen ääntöelimistö vielä tässä kehityksen vaiheessa kykene tuottamaan. Loruttelu ja muu leikinomainen äänenkäyttö edistää elävän puheintonaation ja selkeän artikulaation muodostumista. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 72.)

3–4 vuotiaan lapsen musiikkikasvatuksessa erilaisten soittimien käyttö on tärkeä työmuoto. Soittamisen menetelmiin sisältyy muun muassa tutujen laulujen perusrhythmin säestäminen, mahdollisuus soittaa ryhmässä, uusiin soittimiin tutustuminen sekä niiden äänien vertaile-

minen. Se harjaannuttaa vahvasti sekä motorisia valmiuksia että koordinaatiota. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 74.)

Lapsi eläytyy kokonaisvaltaisesti kuulemansa musiikin tunnelmaan. Lapselle tulee luoda mahdollisuus musiikin kuuntelemiseen, sillä se on eräs tärkeimmistä musiikin toimintamuodoista. Kuuntelun kautta lapsi saa monipuolisia esteettisiä elämyksiä, varsinkin jos musiikkiin yhdistetään jokin kehyskertomus, kuvia tai liikuntaa. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 74.)

Liikunta on musiikkileikkikoulun eräs kehittävimmistä toimintamuodoista. Lapsen motorikka kehittyy hänen vastatessaan kuulemiinsa musiikillisiin ärsykkeisiin. Kuuloelämykset herättävät tietyn mielikuvan liikkeestä, jonka lapsi toteuttaa valmiuksiensa perusteella. Musiikkiliikunnassa erilaiset musiikilliset muodot ja rakenteet hahmottuvat konkreettisesti. Lapsi oppii tuntemaan ja hallitsemaan kehoaan reagoimalla musiikin dynaamisiin muutoksiin ja tempon vaihteluihin sekä tunnistamaan musiikin eri lajeja rytmisen elämyksen perusteella. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 75.)

4.4 Lapsen viides ja kuudes ikävuosi (4–6 vuotta)

Tässä iässä lapsen motorinen ja kielellinen kehitys ovat saavuttaneet lähes lopullisen tasonsa. Ympäröivän fyysisen sekä sosiaalisen ympäristön ilmiöt alkavat kiinnostaa syvemmin ja lapsi opettelee ottamaan niitä huomioon sekä peilaamaan niitä omassa toiminnassaan. Ryhmässä toimiminen on tämän ikäiselle lapselle tärkeää. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 48–49.)

Lapsen kielellinen ja kognitiivinen kehitys mahdollistavat tarkempien sanallisten ohjeiden ymmärtämisen. Hän toimii mielellään yhdessä kasvattajan ja ryhmän kanssa. Onnistumisen tunteet ovat lapselle tärkeä itseluottamusta kehittävä voima. Kasvattajan on tärkeää antaa lapselle rohkaisua sekä positiivista palautetta, jotta lapsi tietää tehneensä oikein. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 75.)

Erilaisia lastenlauluja ja laululeikkejä oppiessaan lapsi käyttää ääntään ennakkoluulottomasti ja luovasti sekä kykenee kontrolloimaan omaa laulamistaan luontevasti. Musiikkileikkikoulussa tarjottava lauluvalikoima voi tässä vaiheessa käsittää jo hyvin erityylyisiä ja erikoisiakin lauluja. Myös sisäisen kuulemisen taito sekä musiikillinen muisti harjaantuvat laulurepertuaarin kasvaessa. Lapsen sosiaalisuutta kehittävät sekä yhdessä että yksin laulaminen eri muotoineen. Soittimia käytettäessä sointiväritaju ja musiikillinen muisti kehittyvät entisestään sekä hienomotoriikka ja koordinaatiokyky saavat harjoitusta. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 76–77; Sitomaniemi 2009.)

Musiikkisadut, improvisointi sekä kuunteluelämykset ruokkivat lapsen mielikuvitusta ja luovuutta. Kuunteluelämykset monipuolistuvat ja lapsi kokee ne esteettisesti herkistävänä kokonaisuuksina. Musiikin kuuntelu muodostuu prosessiksi, joka ei ole vain itsetarkoituksellinen; se herättää ajatuksia, mielikuvia ja tunteita, jotka jäsentyvät jo olemassa olevaan tietoon ja kokemukseen. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 79–80.)

5 MUSIKKILEIKKIKOULU

5.1 Yleiset tavoitteet ja sisältö

Musiikkileikkikoulun tavoitteena on herättää lapsen kiinnostus musiikkia kohtaan, kehittää laulutaitoa sekä rytmii- ja säveltajua. Lisäksi tavoitteena on kehittää ilmaisutaitoa, kuuntelukykyä, ryhmässä toimimisen taitoja sekä tutustuttaa lapsi monipuolisesti niin suomalaisiin perinteisiin kuin vieraisiin kulttuureihinkin. Musiikkileikkikoulussa annettava varhaisiän musiikkikasvatus on tavoitteellista kasvatusta, joka kulkee rinnan yleisten kasvatustavoitteiden kanssa tukien ja edistään lapsen motorista ja kognitiivista kehitystä sekä kokonaispersoonallisuutta ja sosiaalista kasvua. (Avonia 2009.)

Musiikkileikkikouluopetusta suunniteltaessa on tarkoituksena huomioida lapsen yleinen ja musiikillinen kehitys ikävuosittain. Kehitystasoa silmälläpitäen asetetaan kullekin ikäryhmälle musiikilliset tavoitteet. Näin lapset saavat tiedollisia ja taidollisia valmiuksia tulevia

musiikin opintoja varten sekä rohkaistuvat ilmaisemaan itseään musiikin keinoin. (Avonia 2009.)

Musiikkituokiot rakennetaan usein jonkin teeman tai elementin ympärille. Musiikkileikkikoulussa lapset oppivat dynamiikan, sointiväriin, rytmin, melodian, harmonian ja muodon alkeita. Opetuksen keskeisiä työtapoja ovat esimerkiksi loruilminen, laulaminen, soittaminen, musiikkiliikunta ja kuunteleminen. (Avonia 2009.)

5.2 Musiikkileikkikoulu Laakavuoressa

Tässä luvussa esittelemme Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin musiikkileikkikoulutuokioiden rakenteen. Esittely perustuu projektin musiikkipedagogin haastatteluun sekä keräämämme havainnointiaineistoon.

Musiikkileikkikouluhetki sisältää aina alku- ja loppurutiinin. Tällainen voi olla esimerkiksi yhteinen piirituokio, jossa jokaista lasta tervehditään henkilökohtaisesti ja hänet toivotetaan tervetulleeksi. Tuokion päätteeksi hänet myös hyvästellään. Tarkoituksena on ottaa opettajan ja koko ryhmän voimin jokainen lapsi erikseen huomioon. Alkurutiiniin kuuluu usein jokin interaktiivinen toiminta, kuten liike tai ääni, jonka kukin saa vuorollaan tuottaa itse. Muut ottavat osaa toimintaan matkien toverinsa esimerkkiä. Näin kukin lapsi saa olla huomion keskipisteenä sekä osoittaa luovuutensa ja taitonsa muiden lasten ja aikuisten edessä.

Tuokion rytmitys on tärkeää. Lasten mielenkiintoa ja energiaa on pidettävä yllä dynaamisella toiminnalla. Jokaisen tuokion tulee sisältää tasapuolisesti liikkumista, leikkimistä sekä rauhoittumista ja tarkkaavuutta vaativia tehtäviä. (Sitomaniemi 2009.)

Jokainen musiikkileikkikoulutuokio sisältää äänenkäyttöä, esiintymistä, laulamista, loruilamista ja musisointia sekä musiikkiliikuntaa ja leikkejä. Aktiviteetit toteutetaan joko taustanauhan tahdissa tai opettajan säestämänä pianolla tai kitaralla. Lapset kuuntelevat aktiivisesti musiikkia sekä osallistuvat musiikin tuottamiseen käyttäen hyväksi omaa ääntään, kehoaan ja erilaisia soittimia.

Päiväkoti Laakavuoressa musiikkileikkikoulutuokioon osallistuu kustakin ryhmästä vähintään yksi kasvattaja. Kasvattajat osallistuvat eri tavoin, joko aktiivisina toimijoina tai valvovina ja turvallisina elementteinä. Projektin tavoitteena on, että tuokioon osallistuva kasvattaja siirtää musiikkileikkikoulussa opittuja asioita vähitellen ryhmänsä jokapäiväiseen toimintaan (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008).

Varhaisiän musiikkipedagogi järjestää tuokiota päiväkodissa aina jonkin teeman mukaan, joita voivat olla esimerkiksi vuodenaajat tai eläimet. Musiikkileikkikoulussa teemoja käsitellään liikkein, äänin, leikein ja lauluin. Teema vaihtuu seuraavaan lasten kiinnostuksen mukaan. (Sitomaniemi 2009.)

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin musiikkileikkikoulutuokiota eroavat musiikkiopistossa tavallisesti pidetyistä tuokioista lähinnä teoriataustan osalta. Laakavuoressa keskitytään tekniikan sijaan tekemiseen. Musiikin teoriakäsitteitä opetellaan, jos lapset ovat niistä kiinnostuneita. Muutoin tuokioissa korostetaan ennen kaikkea yhdessä tekemisen iloa ja vaikeustaso määritellään sen mukaan, mihin kukin ryhmä pystyy. (Sitomaniemi 2009.)

Päiväkodin musiikkileikkikoulua ohjaava musiikkipedagogi painottaa opetuksessa erityisesti monipuolisuutta. Hän kuunteluttaa lapsilla erilaisia musiikkityylejä eri aikakausilta ja eri kulttureista, opettaa erilaisia rytmityyppejä ja tutustuttaa ryhmät sekä klassiseen että kevyeen musiikkiperintöön. Sitomaniemen (2009) mukaan musiikkipedagogin on tärkeä ottaa opetukseensa mukaan sellaisia elementtejä, joista itse pitää. Asiastaan innostuneen opettajan on helppo saada myös oppilaat nauttimaan.

5.3 Musiikkileikkikoulu sosiaalipedagogisessa viitekehyksessä

Sosiaalipedagogisella toiminnalla pyritään ennalta ehkäisemään sosiaalisia ongelmia sekä edistämään ja ylläpitämään yhteiskuntaan integroitumista, sosiaalista toimintakykyä, identiteettiä, osallisuutta ja osallistumista sekä elämänhallintaa (Kuopion yliopisto 2009). Tarkastelemme Itä-Helsingin musiikkisilta -hanketta myös sosiaalipedagogisesta näkökulmasta, sillä musiikkileikkikoulutoiminnan yleiset tavoitteet ovat monilta osin suoraan yhteneväisiä näiden pyrkimysten kanssa (Sitomaniemi 2009).

Käytännön sosiaalipedagoginen toiminta tähtää sosiaalisen syrjäytymisen pedagogiseen ehkäisyyn ja lievittämiseen sekä yhteiskuntaan integroitumisen edistämiseen. Painopiste on yksilön persoonallisuuden kasvun lisäksi ryhmätoiminnassa; yksilön kiinnittymistä erilaisiin sosiaalisiin, yhteiskunnallisiin ja yhteisöllisiin rakenteisiin sekä ryhmiin korostetaan. (Hämäläinen 1999: 6, 16.)

Sosiaalipedagogisen työn toimintaperiaatteita ovat toiminnallisuus, yhteisöllisyys ja elämyksellisyys. Toiminta on parhaimmillaan avointa vuorovaikutusta niin, että kaikki voivat osallistua siihen. Pyrkimyksenä on vahvistaa ja selkiyttää yksilön yhteiskunnallista identiteettiä ja persoonallista kasvua, tukea tämän subjektiivista ja elämänhallintaa sekä edistää osallisuutta ja osallistumista. (Hämäläinen 1999: 66–67.)

Sosiaalipedagogiikka ei tarkastele vain asioiden nykytilaa, vaan pohtii miten niiden pitäisi olla ja millaisin keinoin tavoitteisiin voidaan päästä. Sosiaalipedagogista toimintaa voi olla mikä tahansa toiminta, joka pohjautuu sen periaatteisiin ja tähtää sosiaalipedagogisiin tavoitteisiin. (Hämäläinen 1999: 31.) Itä-Helsingin musiikkisilta -projektissa sosiaalipedagogisen toiminnan välineenä on musiikkileikkikoulu varhaiskasvatuksessa. Musiikkileikkikoulun opetuksen tavoitteisiin kuuluu lasten ilmaisutaidon, kuuntelukyvyn ja keskittymisen sekä muiden tiedollisten ja taidollisten kykyjen kehittäminen. Keskeistä on myös lapsen kokonaispersoonallisuuden tasapainoinen kehittäminen, sosiaalisen kasvun ja ryhmätoiminnan edistäminen sekä valmiuksien kehittäminen tulevia opintoja varten. (Vantaan kaupunki 2009.)

5.3.1 Sosiokulttuurinen innostaminen

Sosiokulttuurinen innostaminen on Ranskassa toisen maailmansodan jälkeen syntynyt sosiaalipedagogiikan suuntaus, jonka tavoitteena on vaikuttaa vallitseviin olosuhteisiin, muuttaa niitä laadullisesti ja löytää uusia toimintamalleja. Pääpiirteissään kyse on pedagogisesta tiedostamisen, osallistumisen ja sosiaalisen luovuuden liikkeestä. Sosiokulttuurisen innostamisen menetelmät ovat kasvatuksen, kulttuurisen ja taiteellisen ilmaisun aktiviteetteja, ja niitä voi soveltaa käytettäväksi minkä hyvänsä ihmisryhmän kanssa. Musiikkileikkikoulussa lapset toimivat niin yksin kuin ryhmässäkin kasvattajan tukemana musiikin toimiessa

vuorovaikutuksen välineenä. Kaiken sosiaalipedagogisen toiminnan, kuten myös musiikkikasvatuksen päämääränä on ihmisten välinen tasavertaisuus, lisääntynyt itsenäisyys sekä aktiivisuus ja halu muuttaa asioita. (Hongisto-Åberg ym. 2001: 17–18; Kurki 2000: 9–14.)

Kulttuuri on yksi ihmisen keskeisistä perusoikeuksista. Se ei ole etuoikeus tai ylellisyyttä, vaan tärkeä ajatuksien, tunteiden ja itseilmaisun muoto. Ihminen tarvitsee taidetta persoonallisuutensa ja ihmisyytensä kasvuun. Taide harjaannuttaa ihmisen löytämään vaihtoehtoisia ongelmanratkaisutapoja ja luomaan uutta. Se on sanaton kieli, joka on kaikille yhteinen, ja ihmisten välisen kommunikaation väline ja lähde. Taide luo ihmisten välille yhteyksiä, joiden avulla ymmärrämme toisiamme. Taide eri muotoineen on sosiokulttuurisen innostamisen keskeisimpiä menetelmiä, sillä sen tarkoituksena on luoda mahdollisuuksia monipuoliseen luovaan toimintaan sekä arvojen ja tunteiden ilmaisuun (Haase 1996: 5; Kurki 2000: 138–139).

Kurjen (2000: 138–139) mukaan eritoten ei-ammattilliset taiteellisen ilmaisun aktiviteetit kuten tanssi, teatteri tai musiikki auttavat monien inhimillisten kykyjen kehittämisessä. Näitä taitoja ovat esimerkiksi tutkiminen, herkistyminen, jakaminen, yhteistyö ja kunnioittaminen.

5.3.2 Voimaantuminen

Voimaantumisella (empowerment) tarkoitetaan sisäistä voimantunnetta, joka tukee yksilön omien voimavarojen, kykyjen ja mahdollisuuksien käyttöä sekä tunteita itsenäisyydestä ja elämänhallinnasta. Voimaantuminen eli valtaistuminen on voimavarakeskeinen sosiaalipedagogisen työn lähestymistapa ja se on tärkeää yksilön elämänhallinnan kannalta. Voimaantuminen on sosiaalinen prosessi, jonka aikana yksilö saavuttaa omat päämääränsä yhteistoiminnan avulla. Se näkyy parantuneena itsetuntona ja kykynä asettaa sekä tavoittaa päämääriä. (Siitonen 1999: 13, 88, 189.) Musiikkileikkikoulussa jokaiselle lapselle tarjotaan mahdollisuus näyttää taitonsa musiikin eri osa-alueilla ja voimistaa näin identiteettiään. Hän löytää musiikilliset ja sosiaaliset voimavaransa ja valjastaa ne itsensä ja koko ryhmän käyttöön. (Sitomaniemi 2009.)

Voimaantuneesta ihmisestä heijastuu myönteisyys ja positiivinen lataus, joka syntyy luotamuksellisesta ilmapiiristä ja keskinäisestä arvostuksesta. Hän ottaa vastuuta myös ryhmän muiden jäsenten hyvinvoinnista ja uskaltautuu luoviin ratkaisuihin ryhmän muiden jäsenten tukemana sekä tuntee tulevansa hyväksytyksi. Voimaantuminen vapauttaa ihmisen omia voimavaroja ja vastuullista luovuutta, ja ihminen sitoutuu toimintaansa voimakkaammin. Turvalliseksi koetussa musiikkileikkikouluympäristössä lapset voivat vapautuneesti tuoda esille luovia ideoita ja toimia ennakkoluulottomasti niiden pohjalta. Itsenäisyyden, turvallisuuden ja yhteisöllisyyden kokeminen ovat keskeisessä asemassa voimaantumisprosesseissa ja sisäisen voimantunteen saavuttamisessa. (Siitonen 1999: 61; Sitomaniemi 2009.)

5.3.3 Varhainen puuttuminen

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin eräs keskeisin tavoite on alueen lasten akuutin syrjäytymisuhan ehkäisy. Tarjoamalla musiikkitoimintaa päiväkotikäisille lapsille pyritään lisäämään yhteisöllisyyttä sekä hyvinvointia ja näin ennalta ehkäisemään mahdollisia ongelmia. (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008.) Tällaisesta preventiivisestä interventiosta käytetään nimeä varhainen puuttuminen.

Päivähoidossa jokainen lapsi on yksilö, jonka tarpeisiin pyritään vastaamaan kasvatuksen, opetuksen sekä hoidon keinoin. On kuitenkin lapsia, joiden käyttäytymisen ja kehityksen turvaaminen sekä edistäminen vaativat erityistä tukea. Aina tätä tarvetta ei kuitenkaan tunnista tarpeeksi selkeästi, vaan ongelmien ajatellaan liittyvän lapsen kehitysvaiheeseen ja niiden oletetaan katoavan ajan myötä. Usein myöhemmin ihmetellään myös sitä, miksei lapsen ongelmiin puututtu ajoissa. (Huhtanen 2004: 9.) Itä-Helsingin alueella on tunnistettu lapsia uhkaavia tekijöitä, joita Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin avulla pyritään varhaisen puuttumisen keinoin ennalta ehkäisemään.

Huhtasen (2004: 43) mukaan tämän kaltainen ennalta ehkäisevä, normaaliväestöön kohdistuva toiminta on primaaripreventio, jonka tavoitteena on vähentää ja ehkäistä ongelmien ilmenemistä yhteisössä. Päiväkotimaailmassa varhaista puuttumista ei nähdä aina vain lapsen ongelmiin paneutumisenä, vaan puuttuminen koskee usein myös koko perhettä ja lähiyhteisöä. Kun ongelmat pääsevät kehittymään, loppuvat päiväkotihenkilökunnan voima-

varat helposti kesken ja apua kaivataan ulkopuolisilta tahoilta. (Huhtanen 2004: 48.) Itä-Helsingin alueen sosioekonomiset uhat nähdään yhteisöllisinä ongelmina, joista lapset kärsivät huomaamattomasti ja pitkäkestoisesti (Itä-Helsingin musiikkisilta 2008). Ulkopuolisen musiikkikasvattajan käyttäminen päiväkodissa sosiaalisuuden ja identiteetin kehittäjänä sekä luovan harrastuksen mahdollistajana tarjoaa varhaisen puuttumisen keinoin apua näihin ongelma-kohtiin.

6 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Opinnäytetyömme tarkoituksena on selvittää Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin onnistumista ja sen vaikutuksia päiväkodin arjessa. Työmme näkökulmana on arviointi. Tutkimuksemme keskeisimmäksi arviointitutkimuksen lähtökohdaksi nousi Robsonin (2001: 27) määrittelemä palvelun vaikuttavuuden, toimimisen sekä mahdollisten parannusehdotuksien selvittäminen.

6.1 Tutkimusongelma ja -kysymykset

Tutkimusongelma-keskämme muodostui musiikkileikkikouluprojektin vaikutusten selvittäminen päiväkodissa kasvattajien kokemusten kautta. Projektin lyhyen aikavälin vaikutusten mittaaminen tapahtuu mielestämme parhaiten haastatteleamalla kasvattajia heidän kokemuksistaan hankkeeseen liittyen. Tutkimuskysymyksemme ovat:

1. Miten kasvattajat kokevat musiikkileikkikoulutoiminnan vaikuttavan lapsiin?
2. Millaisia vaikutuksia kasvattajat kokevat musiikkikasvatustoiminnalla olevan päiväkodin arjen kannalta?

6.2 Tutkimuslupa

Virallisen tutkimusluvan työlemme saimme 5.3.2009 Helsingin kaupungin sosiaalivirastolta. Luvan saaminen edellytti, että tekemiemme tutkimushaastatteluiden tuottamaa materiaalia on käsiteltävä ja raportoitava niin, etteivät yksittäiset henkilöt ja heidän näkemyksensä ole niistä tunnistettavissa. Lisäksi henkilöiden osallistuminen tutkimuksen haastatteluihin tulee olla täysin vapaaehtoisuuteen perustuvaa. Tutkimuslupahakemukseen laitoimme liitteeksi tiivistetyn version tutkimussuunnitelmastamme ja kerroimme miten haastatteluaineisto tullaan käsittelemään sekä millä aikataululla se hävitetään tutkimuksen päätyttyä.

7 TUTKIMUSMENETELMÄT

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen ja näkökulmamme on kyseessä olevan musiikkileikkikoulutoiminnan kehittävä arviointi. Korkealaatuinen arviointi edellyttää hyvin laadittua tutkimusasetelmaa, havaintoaineiston keräämistä sekä analyysia ja tulkintaa. Arvioiva tutkiminen pitää sisällään ajatuksen arvon määrittämisestä, kun perinteisesti tutkimuksen katsotaan sisältävän varsin toisenlaisia toimintoja, esimerkiksi ilmiöiden kuvaamista, selittämistä ja ymmärtämistä. Tutkijat tarvitsevat yhteistyötä muiden kanssa saadakseen heidät tukemaan toimintaansa ja hankkimaan käyttöönsä lisätietoa. Asianosaisia arvioinnissa voivat olla kaikki, joihin arviointi vaikuttaa. (Robson 2001: 32.)

Nykyisin on alettu tunnustaa, että tutkijat eivät ole lähestymistavoissaan arvovapaita (Robson 2001: 27). Tiedostamme tämän seikan myös itsessämme ja pyrimme tutkimuksessamme pitämään huolta siitä, ettei tuloksista tule omien arvojemme sävyttämiä.

Käytämme tutkimuksemme informanteina päiväkodin henkilökuntaa ja tarkemmin ottaen sitä osaa henkilökunnasta, joka kyseisiin musiikkileikkikoulutuokioihin on aktiivisesti osallistunut. Haastattelemme myös musiikkituokioita ohjaavaa musiikkikasvattajaa sekä Meri-Helsingin musiikkiopiston rehtoria, koska haluamme arvioida projektia kokonaisuutena ja saada tietoja myös sen taustoista. Osallistumme myös itse musiikkileikkikoulutuokioihin,

joista teemme samalla havainnoiden muistiinpanoja koskien niiden sisältöä, rakenteita sekä yleistä tunnelmaa.

7.1 Haastattelut

Pääasiallisena tiedonhankintamenetelmänä käytämme haastattelua ja haastattelulajina puolistrukturoitua teemahaastattelua, jossa samat teemat ja aihepiirit käydään läpi jokaisen haastateltavan kanssa, mutta jossa kysymysten muoto ja järjestys saattavat vaihdella (Ruusuvoori – Tiittula 2005: 11). Haastattelija voi listata teemat esimerkiksi ranskalaisin viivoin ja käyttää lisäksi apuna listaa apukysymyksistä tai avainsanoista keskustelun ruokkimista varten. Teemahaastattelun ei siis tulisi olla pikkutarkkojen kysymysten esittämistä ennalta määrättyssä järjestyksessä paperilta lukien. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006a.)

Teemahaastattelulla koemme saavamme parhaiten tarkoitustamme palvelevia, tarkkoja ja syventäviä vastauksia. Se antaa meille tarvittaessa mahdollisuuden esittää tarkentavia lisäkysymyksiä sekä haastateltavan kannalta mahdollisuuden nostaa esille itselle tärkeiksi kokeemiaan asioita.

Haastattelu on haastattelijan ja haastateltavan välistä vuorovaikutusta, joka syntyy osallistujien yhteisen toiminnan tuloksena. Tämän vuorovaikutuksen merkitys on otettava huomioon niin haastattelutilanteessa kuin myös tutkimuksen muissa työvaiheissa, esimerkiksi haastattelun suunnittelussa, tutkimusaineiston analysoinnissa sekä tulosten raportoinnissa. Yleensä tutkija ryhtyy haastatteluun saadakseen esiin haastateltavien näkemyksiä, kokemuksia ja tietoa tutkimastaan ilmiöstä. Haastateltavan oletetaan olevan se, jolla on eniten tietoa tutkimuksen aiheena olevasta asiasta. (Ruusuvoori – Tiittula 2005: 13–14.)

Päiväkoti Laakavuoren lapsia emme aio haastatella tutkimustamme varten, sillä koemme sen liian haasteelliseksi lasten suuren lukumäärän, käytettävissä olevan rajoitetun ajan ja tuloksien analysoinnin haastavuuden kannalta. Lasten haastattelu olisi myös hankala järjestää päiväkodissa niin, että kukin lapsi saisi itsenäisen puheenvuoron muiden siihen vaikuttamatta ja ettei hän kokisi tulevansa kuulustelluksi tuntemattomien aikuisten toimesta.

Lasten haastattelujen käyttö tutkimuksissa on lisääntynyt, mutta kvalitatiivista haastattelua on metodina tutkittu melko vähän. Kun menetelmällisiä lähtökohtia on pohdittu, on kiinnitetty huomiota muun muassa haastattelun eettisiin kysymyksiin, lapsen kehitystasoon sekä kysymysten muotoilemiseen. Vuorovaikutuksen käytännön elementtejä ja toteutumista sekä haastattelijan osuutta lapsen vastauksissa ei ole kuitenkaan toistaiseksi tutkittu tarkemmin. (Alasuutari 2005: 145.)

7.2 Havainnointi

Saadaksemme kattavamman kuvan musiikkileikkikoulutuokioista, niiden sisällöstä ja tunnelmasta käytämme toisena aineistonkeruumenetelmänä havainnointia, joka on luonteeltaan ei-osallistuvaa. Suoralla havainnoimisella saadaan asiasisältöjä ja käyttäytymistä koskevia tietoja, jotka voivat olla hyvinkin tarkkoja ja keskenään vertailtavissa. Havainnointia käytetään myös useasti haastatteluaineiston lisänä ja tukena. Tässä aineistonkeruumenetelmässä tulee pitää mielessä, että vaikka kyseessä on ei-osallistuva tiedonkeruutapa, omat mieltymyksemme, ennakkoluulomme ja käsityksemme saattavat tutkijan roolissa vaikuttaa havaintojen rekisteröintiin. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006b.)

Havainnointi sopii hyvin laadullisen tutkimuksen menetelmäksi ja on erinomainen työmetodi esimerkiksi vuorovaikutuksen tutkimisessa. Sen avulla voi myös tutkia tilanteita, jotka ovat vaikeasti ennakoitavissa tai jotka muuttuvat nopeasti. Havainnointi sopii menetelmäksi myös silloin, kun tutkittavilla on kielellisiä vaikeuksia, kuten osalla tutkimuksemme lapsista, tai haluttaessa tietoa, josta tutkittavat eivät mielellään kerro haastattelijalle suoraan. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006b.)

7.3 Tutkimusetiikka

Kun suunnittelemme ja teemme tutkimusta, tulee meidän ottaa huomioon erinäisiä eettisiä seikkoja sekä noudattaa hyviä tieteellisiä käytäntöjä. Näistä tärkeimmiksi koemme tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisten ja eettisesti kestävien tiedonhankinta- ja arviointime-

netelmien käyttämisen sekä saatujen tietojen luottamuksellisuuden varmistamisen (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2006).

Luottamuksellisuudella tutkimuksessa tarkoitetaan muun muassa sitä, että tutkimushaastattelua tehtäessä haastattelijan on kerrottava informanteilleen totuudenmukaisesti haastattelun tarkoituksesta, käsiteltävä ja säilytettävä saamiaan tietoja luottamuksellisina ja varjeltava haastateltavien anonymiteettia tutkimusraporttia kirjoittaessaan. Haastateltavaa on informoitava tarpeeksi selkeästi hänen oikeuksistaan sekä tutkimuksen aikatauluista, mikäli hän jälkikäteen haluaa esimerkiksi muuttaa vastauksiaan. (Ruusuvuori – Tiittula 2005: 17.)

Eettisesti kestävillä tiedonhankinta- ja arviointimenetelmillä tarkoitetaan sellaisia tutkimuksen tekemisen tapoja, joilla tutkimuksen suunnittelu, toteutus ja raportointi tapahtuvat yksityiskohtaisesti ja tieteelliselle tiedolle asetettujen vaatimusten edellyttämällä tavalla. Myös kaikkien tutkimukseen osallistuvien asema, oikeudet sekä tutkimustulosten omistajuutta ja aineistojen säilyttämistä koskevat kysymykset tulee olla määritelty ja ilmaistu selkeästi ennen tutkimuksen aloittamista. (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2006.)

8 TUTKIMUSAINEISTON KERÄÄMINEN

Alustavissa keskusteluissa Laakavuoren päiväkodin apulaisjohtajan kanssa sovimme, että pyrimme haastattelemaan vähintään yhtä kasvattajaa jokaisesta musiikkitoiminnassa mukana olevasta lapsiryhmästä. Näin saisimme esiin mahdollisimman monipuolisia kokemuksia sekä mahdollisia ryhmien välisiä näkemyseroja. Sovimme myös, että haastattelut toteutetaan päiväkodin tiloissa normaalien työaikojen puitteissa.

8.1 Päiväkodin kasvattajien haastattelut

Laakavuoren päiväkodin kasvattajien haastattelut toteutettiin 16.4.2009 päiväkodin apulaisjohtajan toimistotiloissa. Haastatteluja teimme yhteensä neljä, joista yksi oli parihaastattelu. Täten haastateltavia henkilöitä oli yhteensä viisi. Informantteina haastatteluissamme oli las-

tentarhanopettaja, erityisavustaja ja kolme lastenhoitajaa. Tarkoituksenamme oli, että saisimme haastatella vähintään yhtä kasvattajaa jokaista musiikkitoiminnassa mukana olevaa päiväkodin lapsiryhmää kohden. Koska päiväkodin ikävuosittain jaetut lapsiryhmät jakautuvat musiikkileikkikoulutoimintaan useammassa pienessä ryhmässä, onnistuimme tässä tavoitteessa neljällä haastattelullamme.

Päiväkodin apulaisjohtaja oli informoinut henkilökuntaa tutkimuksestamme etukäteen. Jokaisen haastattelun aluksi kerroimme perustietoja itsestämme, koulutuksestamme sekä tutkimuksemme tarkoituksesta. Näin varmistimme, että jokainen haastateltava ymmärsi haastattelun tarkoituksen. Teimme haastattelut teemahaastatteluina (ks. liite 1) ja painotimme alustuksessa tilanteen avoimuutta ja keskustelunomaisuutta. Tällä halusimme varmistaa, että haastateltavat ymmärtäisivät saavansa tuoda esiin mieleensä nousseita asioita missä vaiheessa haastattelua tahansa. Teimme haastattelut yhdessä, emmekä olleet jakaneet kysymyksiä tai teemoja välillämme. Sovimme, että keskustelua voi jatkaa niin pitkään yhdestä teemasta, kuin se tuntuu luonnolliselta. Ensimmäisen haastattelun jälkeen refleктоimme yhdessä lyhyesti sen onnistuneisuutta ja pohdimme mahdollisia parannusehdotuksia.

8.2 Muut haastattelut

Musiikkileikkikoulun opettajan haastattelu toteutettiin 6.5.2009. Ennen haastattelutilannetta seurasimme musiikkileikkikoulutuokioita aamupäivän ajan ja teimme havainnoiden muistiinpanoja. Tämä auttoi muotoilemaan ja tarkentamaan tulevan haastattelun kysymyksiä. Logistisista syistä johtuen haastattelu tehtiin kahdessa eri tilassa, mutta samalla kertaa ja taukoa pitämättä. Haastattelun rakenne oli hyvin samankaltainen kuin päiväkodin kasvattajienkin kohdalla (ks. liite 2).

Aikataulusyistä johtuen haastattelimme Meri-Helsingin musiikkiopiston rehtoria sähköpostitse. Häneltä halusimme saada tarkentavia tietoja Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin taustoista, toteutuksesta ja mahdollisista tulevaisuuden näkymistä. Konkreettisista tavoitteista johtuen emme kokeneet sähköpostia liian rajoittavana mediana haastattelun tekemiseen ja saimme selkeät vastaukset esittämiimme kysymyksiin.

9 TUTKIMUSAINEISTON KÄSITTELY JA ANALYYSI

9.1 Nauhoittaminen

Nauhoitimme tekemämme haastattelut tarkoitukseen sopivalla laitteella, jotta pystyisimme palaamaan niihin aineiston analysointivaiheessa. Haastattelutilanteessa haastattelija kuuntelee ja tarkkailee haastateltavaa, mutta unohtaa helposti, että hänen omalla toiminnallaan on vaikutusta toisen toimintaan ja vastauksiin. Nauhoittaminen mahdollistaa sen, että haastatteluvuorovaikutuksen kuluja voidaan myöhemmin tarkastella ja analysoida. Uudelleen kuuntelu voi tuoda haastattelusta esiin asioita, joita ensi kuulemalta ei ole ehkä pannut laisinkaan merkille. (Ruusuvuori – Tiittula 2005: 14–15.)

9.2 Litterointi

Litteroimme haastattelut jälkikäteen kirjalliseen muotoon, sillä litteroinnit toimivat hyvänä muistiapuna ja helpottavat tärkeiden yksityiskohtien havaitsemista aineistosta (Ruusuvuori – Tiittula 2005: 16). Tekstimuodossa materiaalia on myös kätevin käsitellä ja hahmottaa siitä laajempia kokonaisuuksia. Litteroitua haastattelumateriaalia kertyi yhteensä 35 sivua, jonka lisäksi saimme Meri-Helsingin musiikkiopiston rehtorilta sähköpostitse noin sivun verran vastauksia esittämiimme kysymyksiin.

9.3 Teemoittelu

Litteroinnin jälkeen aloitimme aineiston analysoinnin. Metodina käytimme haastatteluaineiston teemoittelua, sillä jo valmiiksi teemoihin perustuneita haastatteluja on luontevaa analysoida etsimällä litteroidusta tekstistä vastauksia yhdistäviä tai erottavia seikkoja. Haastatteluissa läpi käydyt teemat löytyvät yleensä kaikista haastatteluista, mutta eivät aina täysin samassa muodossa. Joskus aineistosta löytyy myös täysin uusia teemoja, eivätkä haastateltavien esiin tuomat aiheet välttämättä noudata tutkijan määrittelemää järjestystä ja jäsenystä. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006c.)

Luettuamme aineiston läpi huolellisesti useaan kertaan, nousi siitä esiin selkeitä teemoja. Samaan teemaan tai kokonaisuuteen kuuluvia asioita merkitsimme tekstinkäsittelyn avulla erilaisilla fonteilla, väreillä ja kursivoinneilla. Aloitimme aineiston järjestelyn ja kokosimme näiden teemojen alle kustakin haastattelusta ne kohdat, joissa kyseessä olevasta asiakokonaisuudesta puhutaan. Nykyisin on yleistä suorittaa teemoittelua tekstinkäsittelyn "leikkaa ja liimaa" -toiminnon avulla. Tekstinkäsittely myös mahdollistaa sen, että teemojen alle voidaan koota sellaisiakin kohtia aineistosta, jotka kuuluvat johonkin muuhun asiakokonaisuuteen. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006c.)

Tutkimusraportissa esitetään yleensä teemojen käsittelyn yhteydessä sitaatteja, jotka toimivat eräänlaisina näytepaloina aineistosta. Haastatteluista lainattujen kohtien tarkoituksena on antaa lukijalle havainnollistavia esimerkkejä ja tarjota todiste siitä, että tutkijalla on ollut todellinen aineisto, johon hän analyysinsä pohjaa. Se todistaa lukijalle myös, että aineisto on antanut johtolankoja juuri näiden teemojen muodostamiseen. Päätimme hyödyntää sitaatteja myös omassa työssämme ja keräsimme niitä aineistostamme nousseiden teemojen alle tekstinkäsittelyä apuna käyttäen. Sitaattien käyttämisessä tulee olla kriittinen ja raporttia kirjoittaessa olisikin hyvä miettiä, mikä kunkin sitaatin tehtävä on ja onko se varmasti tarpeellinen juuri kyseisessä kohdassa. Tutkimusraportin ei tulisi olla vain kokoelma erilaisia, peräkkäisiä sitaatteja ilman tutkijan kommentointia ja tulkintoja tai kytkentöjä teoriaan. (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006c.)

9.4 Havainnointiaineiston purku

Haastatteluaineiston tueksi tekemiämme havainnot ja kahdella havainnointikerralla keräämiämme muistiinpanoja purimme etsimällä myös niistä erilaisia teemoja sekä pohtimalla muistiinpanojemme yhtäläisyyksiä ja eroja. Havainnointimenetelmien heikkous on siinä, että havainnoija saattaa häiritä tutkittavaa tilannetta läsnäolollaan tai jopa muuttaa sen luonnollista kulkua (Puusniekka – Saaranen-Kauppinen 2006b). Pyrimme ottamaan tämän huomioon havainnointiaineistoa purkaessamme. Pohdimme myös kuinka havainnointimme sekä läsnäolomme vaikutus mahdollisesti muuttui ensimmäisen ja toisen kerran välillä.

10 TUTKIMUKSEN TULOKSET

Tutkimustuloksissa tuomme esille haastatteluissa esiin tulleita Laakavuoren päiväkodin kasvattajien kokemuksia Itä-Helsingin musiikkisilta -projektista. Suorilla lainauksilla pyrimme antamaan havainnollistavia esimerkkejä ja tuomaan haastateltavien äänet selkeämmin kuuluviin. Tutkimuksen tuloksia esitellessämme hyödynnämme myös keräämäämme havainnointimateriaalia silloin, kun se tukee tutkimuksen tavoitteita, sekä musiikkipedagogin haastattelua. Haastatteluista poimitut sitaatit on merkitty tunnistein H1-H5. Musiikkipedagogin sitaateissa lähde on mainittu erikseen.

10.1 Musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutukset lapsiin

Itä-Helsingin musiikkisilta -hankkeen pääasialliset tavoitteet kohdistuvat toiminnassa mukana oleviin lapsiin ja heidän hyvinvointinsa tukemiseen. Ensimmäinen tutkimuskysymyksemme kohdistui näiden tavoitteiden toteutumiseen. Tavoitteiden toteutumista pyrimme selvittämään päiväkodin henkilökunnan näkemyksiin sekä kokemuksiin perustuen.

Päiväkodin kasvattajien haastatteluista nousi esiin kolme selkeää teemaa, jotka tukevat oletusta musiikin käytön hyötyvaikutuksista päiväkotimaailmassa sekä yleisesti kasvatuksen välineenä. Haastateltavien mukaan kaikki lasten käyttäytymisessä ja kehityksessä projektin aikana tapahtuneet muutokset eivät ole suoraan perusteltavissa musiikkileikkikoulutoiminnalla, mutta esille nousi myös selkeästi siitä johdettavissa olevia hyötyjä.

10.1.1 Kielellinen kehitys

Useimmat haastateltavista olivat havainneet opittujen laulujen vaikuttaneen lasten kielelliseen kehitykseen. Laulujen koettiin kasvattavan sanavarastoa sekä auttavan lausumista ja puheen hallintaa uusien ja vieraiden sanojen omaksumisen avulla. Haastatteluissa tuli myös ilmi joidenkin lasten vanhempien tehneen kotioloissa havaintoja uusista opituista lauluista ja sanoista.

Meidän ryhmässä on ihan uus poika, aloitti syksyllä, sille on tullut nimenomaan näistä lauluista jonkunlaiset yksittäiset sanat. Et kyl sen huomaa et jotain jää aina mieleen.(H2)

Annan plussaa kun (opettaja) hirveesti käyttää näitä suun motoriikan harjoituksia, ne on tosi hyvät ja kaikkee, et niitä voi olla vähän useemmin tai enemmän tai erilaisia, ne on kivoja. (H1)

Erityisesti hyötyä laulamisesta on nähty maahanmuuttajataustaisten lasten suomen kielen oppimisessa. Laulujen rytmin kautta sanojen ja kielikuvien omaksuminen on tapahtunut luonnollisesti ja lapsia itseään kiinnostavalla tavalla.

Meil on esimerkiks yks pienempi somalipoika, joka oikeestaan nyt on alkanu enemmän suomen kieltä käyttämään ihan puheena ja puheessa, ni se saattaa tehdä sitä et se matkii paljon just niitä, et se lauleskelee niitä lauluja sitte. (H5)

Myös musiikkileikkikoulutoimintaa ohjaava pedagogi nosti tämän seikan esiin ja kertoi sen olevan tiedostettu työmetodi. Hän pyrkii työssään pitämään huolen, että riittävän toiston avulla lapset oppivat lauluja ulkoa ja että he myös ymmärtävät laulujen sanojen merkityksen.

Aika usein on kappaleissa semmosia sanoja mitä ei välttämättä noin vaan ymmärrä, ei välttämättä ees vaikka olis suomalainen, saati sitte jos on maahanmuuttaja, niin että aina käydään läpi, et ymmärtääks ne kaikki mistä siinä on kyse siinä laulussa ja jos on just joku yksittäinen sana, niin just että mitä se tarkoittaa.

Omien havaintojemme mukaan kaikki lapset ottivat hyvin osaa erilaisten laulujen laulamiseen ja opetteluun. Leikeissä, joissa jokainen sai vuorollaan lausua mielipiteensä tai ehdotuksensa, lapset kuuntelivat toisiaan ja käyttivät mielikuvituksellisiakin ilmaisuja. Matkimisen kautta myös huonommin suomen kieltä puhuvat lapset opettelivat uusia sanoja ja ilmaisuja.

10.1.2 Motorinen kehitys

Monet haastateltavista olivat havainneet erilaisten musiikkileikkikoulussa käytettyjen leikkien parantaneen lasten motorisia taitoja ja kehittäneen heidän tilanhahmottamiskykyään

projektin edetessä. Lasten motoriaan nähtiin parantuvan esimerkiksi erilaisten taputusleikkien avulla, joissa lapset matkivat opettajan antamaa esimerkkiä.

Ja kun meidän ryhmän ikäiset esimerkiksi ne matkii, et se on se ikä et ne ei pysty hirveesti hahmottaa kaikkia kehon osia. (H1)

Musiikkipedagogi näki tilan hahmottamista kehittävien liikuntaleikkien edistävän varsinkin huonommin suomea puhuvien lasten itsetuntoa.

Varsinkin just jos on maahanmuuttajalapsi, joka välttämättä just sen kielen tuntemuksen puolesta joutuu kuitenkin sellasiin tilanteisiin missä ei pysty selittämään tai ei ymmärrä itte, ni sitte ku se (kommunikointi) tapahtuuki pelkästään vaan liikkeen keinoin tai soittamisen keinoin ni sillonhan sitä kieltä ei tavallaan tarvita.

Havainnoidessamme musiikkileikkikoulutuokioita huomasimme, että joissain taputusleikeissä tehtiin keskiviivan ylityksiä. Tällä tarkoitetaan esimerkiksi vasemmalla kädellä oikean polven taputtamista, eli kehon keskiviivan yli tehtäviä harjoituksia. Tämä auttaa oman vartalon hahmottamisessa sekä kehon hallinnassa.

10.1.3 Itsetunnon ja sosiaalisuuden kehittyminen

Kasvattajat kokivat musiikkileikkikoulun osaltaan vaikuttaneen lasten esiintymisvarmuuden kehittymiseen ja sen kautta itsetunnon parantumiseen. Monissa laululeikeissä lapset pääsevät esiintymään vuorollaan koko muulle ryhmälle, ennalta sovittujen sääntöjen puitteissa. Tämän nähtiin rohkaisevan arempiakin lapsia esiintymään.

Sit kun on sellasia lapsia jotka on hirveen arkoja ryhmässä ni kyllä ne siel muskarissa sitten uskaltaa niinkun yksin siinä laulaa ja taputtaa ja esiintyä, et on ihan selkee semmonen hyöty niille. (H2)

Laululeikkien sääntöjen oppimisen ja noudattamisen koettiin auttavan myös muiden sosiaalisten sääntöjen noudattamista.

Musta on ollut sellainen vaikutus et nimenomaan musiikkileikkien kautta on helppo harjoitella nämä sosiaaliset taidot, kun siinä aina pitäis toimia yhdessä, olla ryhmässä, olla ryhmän jäsen, siinä ei saa putoo tai sitten ei oo mukana... (H1)

Erään haastateltavan mukaan päiväkotiryhmien koheesio oli myös parantunut musiikkileikkikoulun kaltaisen erikoistoiminnan ansiosta. Lapset hahmottivat selkeämmin oman ikäryhmänsä rajat, kun toiminta tapahtui aina oman ryhmän kesken.

Selkeesti ne niinku tiedostaa et nyt lähtee viisvuotiaat muskariin ja, et siis sen tyyppistä ryhmäytymistä niillä on tullu... sit ne selkeesti tietää et noi pienemmät ei nyt tuu tähän meidän juttuun et ku tää on meidän juttu, et ku niil on ihan omat jutut.
(H4)

Musiikkipedagogin kokemuksen mukaan ryhmässä toimiessaan lapset oppivat tunnistamaan omia vahvuuksiaan ja heikkouksiaan. Uusia taitoja opetellessaan lapsi oppii hyväksymään omia heikkouksiaan ja suuntaamaan voimavarojaan vahvuuksiensa kehittämiseen.

Ne oppii myöskin sen, että mä voin olla tosi hyvä tässä, ja toi toinen on tosi hyvä tossa ja tavallaan me ollaan yhtä hyviä, mut eri asioissa hyviä ja se ei häiritse et mä en oo sit tossa niin hyvä.

Havainnoimalla musiikkileikkikoulutoimintaa huomasimme, kuinka lasten saamat onnistumisen kokemukset erinäisissä leikeissä vaikuttivat heidän suhtautumiseensa uusiin lauluihin ja leikkeihin. Kun jokainen sai vuorollaan ilmaista itseään, kaikki tunsivat onnistuneensa ja saivat kokemuksesta selkeästi intoa jatkaa tuokion loppuun. Tutut laulut ja rutiinit toivat osaltaan myös varmuutta lasten esiintymiseen.

10.2 Musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutus päiväkodin arkeen ja toimintaan

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin arviointiin kuuluu olennaisesti se, miten se on vaikuttanut päiväkodin arkeen. Toinen tutkimuskysymyksemme kohdistuu näiden kokemusten selvittämiseen. Haastateltavat kertoivat kokemuksiaan projektin vastaanotosta ja sen sujuvuudesta päiväkodin arjessa. Kasvattajilta kysyttiin myös palautetta projektista sekä mahdollisia kehitysehdotuksia ja ideoita sen suhteen.

10.2.1 Projektin vastaanotto

Päiväkodin kasvattajien haastatteluista kävi ilmi, että ennen Itä-Helsingin musiikkisilta -hankkeen musiikkileikkikoulutuokioiden alkamista oli kukin ryhmä kantanut itse vastuun omasta musiikkitoiminnastaan. Musiikkia oli harjoitettu jokaisessa ryhmässä epäsäännöllisesti omien resurssien ja osaamisen mukaan.

Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että projekti otettiin päiväkodissa vastaan positiivisesti. Toiminnan maksuttomuus nousi esille myönteisenä seikkana useassa haastattelussa. Kaikkien mukaan lapset osallistuivat mielellään musiikkileikkikouluun.

Lapsethan tiesi siitä jo paljon aikasemmin ennenku alko muskarit. Nehän ootti ihan hirveesti, joka päivä kysy et 'millon alkaa muskari?' (H3)

Tosi hienoo, et ilmaista, lapsille musiikkia. Et oli tosi positiivinen tunne. (H2)

Kasvattajien kokemusten mukaan myös lasten vanhemmat ottivat hankkeen hyvin vastaan. Vastaaajien saaman palautteen perusteella vanhemmat olivat erittäin tyytyväisiä projektiin ja sen kulkuun.

Sit kun vanhemmat on saanut ensimmäisen tiedon tästä, ja virallisen paperin siitä alkamisesta, he olivat niin innoissaan, niin tyytyväisiä... Yksikin isä päästi itkun silmistä et 'miten ihana et minun lapsi pääsee muskariin'. Yks ulkomaalainen isä oli niin ottanut sydämellä tän jutun! Että ilmeisesti halu järjestää omalle lapsille tällaista toimintaa... Ei aina mahdollista. (H1)

Positiivista pelkästään, et hirveen vähän lapset käy muskarissa niinku päiväkodin ulkopuolella. Että vanhemmat on tosi tyytyväisiä. (H3)

Vastauksista kävi myös ilmi, että kaikki vanhemmat eivät olleet tietoisia musiikkileikkikoulutoiminnan luonteesta ja siihen liittyvistä päiväkodin ulkopuolisista tahoista.

Ne on ehkä vaan todennu, että niin teillä on se muskari ja että se vaan jotenkin kuuluu heidän mielestään tähän meidän arkeen, et ehkä ne ei oikein tiedosta sitä että tää on ihan spesiaalia... Ettei ihan jokaisessa talossa tällästä tarjota ilmaiseksi. (H4)

Musiikkipedagogi koki vastaanoton myönteisenä niin lasten kuin henkilökunnankin osalta. Hänen saamansa palaute on ollut positiivista myös vanhempien osalta.

10.2.2 Vaikutus päiväkodin arkeen

Kasvattajat näkivät hankkeen oppimismahdollisuutena sekä omaan että ryhmänsä toimintaan nähden. Osa oli sitä mieltä, että on mukavaa, kun ei itse tarvitse järjestää musiikkitoimintaa ryhmässä. Ulkopuolinen, ammattitaitoinen musiikkipedagogi nähtiin suurena voimavarana päiväkodin toiminnan suhteen ja kaikille hyödyllisenä elementtinä.

Tosi kiva kun joku ulkopuolinen tulee... Ei ehkä tarvii ite aina miettiä ja järjestää. Et on kiva välillä vaan katsoa vierestä, ja sit siinä samalla oppii itekin uusia lauluja. (H2)

Vastauksista kävi ilmi, että projekti vastaa alueen tarpeisiin ja tukee positiivista kehitystä. Vastaajien mukaan lapset tuovat musiikkileikkikoulun elementtejä myös tuokioiden ulkopuolelle laulujen ja leikkien muodossa.

Ne lauleskelee niitä lauluja, ne jää tosi hyvin mieleen. Kyl ne ehkä rohkeemmin laulaa sit niillä meidänkin tuokioilla. (H3)

Ihan missä tahansa ne saattaa hyräillä semmosta laulua, mikä on muskarin kautta uus laulu. Niin ne niitä lauleskelee. (H4)

10.2.3 Aikataulut ja tilat

Aikataulu- ja tilajärjestelyt herättivät vastaajissa ristiriitaisia reaktioita. Lähes kaikki mainitsivat kiireen tai paineen tunnun ja aikataulujen sekavuuden. Jokaisella oli kuitenkin oma näkemys järjestelyistä; yksi toivoi tuokioiden jakamista useammalle päivälle, toinen niiden tiivistämistä samaan päivään. Toiveita ryhmien koosta esitettiin sekä niiden pienentämisen että suurentamisen puolesta. Musiikkileikkikoulun sovittaminen valmiiksi toiminnantäyteiseen aikatauluun oli osoittautunut haastavaksi myös lapsille:

Se herättää aika paljon välillä sellasta...kiireen tuntua et niinku lapset ei oikein tiedä et missä ne aina on. Et mitäs, tänää on se ja se, tänää on se ja... (H5)

Meillä on hirveesti kaikkee toimintaa muutenkin ryhmässä, niin välillä tuntuu et sit kun on omat toiminnat ja sit vielä se muskari, et on tosi paljon toimintaa. Lapsetkin menee välillä ihan sekaisin et mitä nyt tänään tehdään ja mitä seuraavaks, et menäänkö viskariin, muskariin vai eskariin vai mitä nyt on... (H3)

10.2.4 Integroiminen toimintaan

Yhtenä projektin tavoitteena on musiikkitoiminnan integroiminen päiväkodin päivittäiseen toimintaan. Kaikki vastaajat olivat yhtä mieltä tavoitteen hyödyllisyydestä, mutta vain osa vastaajista sanoi käyttävänsä musiikkileikkikoulussa opittuja elementtejä omassa opetuksessaan. Vastaajat toivoivat saavansa tuokioissa käytettyjä materiaaleja opetuskäyttöön.

Meidän täytyy varmastikin saada ne (laulujen sanat), et me tuetaan sitä toimintaa... Et varmasti tulee laadukkaampi työ. (H1)

Ja toki sit kun meillä on noita pieniä, et niiden kanssahan tulee tosi paljon lauleskeltua... kun vessattaa tai pukee tai muuta. Sitä on niinku arjessa koko ajan. (H2)

Musiikkipedagogi kertoi muutaman kasvattajan pyytäneen tuokiossa käytettyä materiaalia hyödyntääkseen sitä ryhmässä. Hänen mukaansa lapset oppivat laulut ja leikit nopeasti ja laulavat usein musiikkileikkikoulussa opeteltuja lauluja jo tuokioon tullessaan.

Havainnointimme perusteella päiväkodin kasvattajat osallistuvat musiikkileikkikoulutuokioihin hyvin eri tavoin. Osan rooli oli valvova ja passiivinen toiminnan suhteen, kun taas osa toimi aktiivisesti lasten kanssa laulaen ja leikkien.

10.3 Kehitys- ja parannusehdotukset

Kehitys- ja parannusehdotukset koskivat lähinnä tila- ja aikataulujärjestelyjä. Vastauksissa korostettiin myös lasten ikäluokan huomioon ottoa ja kunkin ryhmän ryhmäkohtaisia toivomuksia tuokioiden sisällön suhteen. Osa vastaajista toivoi monipuolisempaa ja haastavampaa sisältöä tuokioissa käsiteltäviin lauluihin ja leikkeihin. Myös soittimien käyttöä

kaivattiin enemmän. Kasvattajat toivoivat musiikkileikkikoulun materiaalia, kuten uusien laulujen sanoja, jaettavaksi päiväkotiin.

Olis tietysti positiivista et sais aina niistä lauluista vaikka ne sanat, koska sit niitä vois vaikka jatkaa itse myös tossa ryhmässä. (H4)

Laulut ja kaikki toiminnot oli mielenkiintoiset et se oli ihan tulevaisuutta varten et voi tehdä vähän enemmän yhteistyötä ryhmän tasolla. (H1)

Kaikki haastateltavat olivat yleisesti ottaen tyytyväisiä musiikkileikkikouluhankkeeseen ja sen sujuvuuteen. Kaikki haastateltavat toivoivat projektiin jatkoa.

Ei siinä muuta voi kun olla ilonen vaan ku joku laulaa kerrankin sävelessä. (H4)

11 JOHTOPÄÄTÖKSET

Itä-Helsingin musiikkisilta -hankkeen tavoitteet ovat syrjäytymisen ehkäisy musiikin keinoin, musiikkileikkikoulutoiminnan tuominen lasten ulottuville sekä leikkien ja laulujen integroiminen päiväkodin arkeen. Opinnäytetyömme tutkimuskysymykset koskevat projektin vaikutuksia päiväkodin lapsiin sekä päiväkodin toimintaan.

Tutkimuksessamme selvitimme musiikkileikkikoulutoiminnan vaikutuksia lapsiin päiväkotilaakavuoreissa. Tulosten mukaan projekti tuotti lapsille musiikillisia elämyksiä ja onnistumisen kokemuksia. Sosiaalipedagogisia ulottuvuuksia sisältävä musiikkileikkikoulutoiminta tähtää itseilmaisun, esiintymisvarmuuden sekä ryhmätoiminnan ja sosiaalisuuden lisäämiseen ja vahvistamiseen. Tulosten perusteella suurimman hyödyn toiminnasta saivat arat ja syrjäänvetäytyvät lapset sekä lapset, joilla on kielellisiä vaikeuksia. Etenkin tällaisten lasten kohdalla musiikkileikkikoulu lisäsi itsevarmuutta sekä edisti ryhmäytymistä ja sosiaalisuutta. Sosiokulttuurisen innostamisen keinoin nämä vaikutukset auttavat välillisesti ryhmiin ja lopulta yhteiskuntaan kiinnittymisessä. Voimaantuneet ja itseään toteuttavat ihmiset osallistuvat sitoutuneemmin toimintaan yhteisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Musiikkileikkikoulussa lapset saavat myös vankan pohjan mahdolliselle myöhemmälle musiikkiharrastukselle. Kasvaessaan lapsi tai nuori voi kohdistaa ylimääräisen energiansa luovuuteen ja musiikkiin.

Toinen tutkimuskysymyksemme koskee musiikkileikkikoulun vaikutuksia päiväkodin toimintaan. Tulosten perusteella projekti nähtiin päiväkotiki Laakavuorella hyödyllisenä ja positiivisena toimintana, joka tukee päiväkodin jokapäiväistä varhaiskasvatustyötä. Päiväkodin kasvattajat kokivat musiikin käytön varhaiskasvatuksessa tarpeelliseksi toiminnaksi, josta lapset myös selkeästi nauttivat. Itse toiminta koettiin hyväksi lapsille ja opettavaisiksi myös päiväkodin kasvattajien näkökulmasta. Musiikkitoiminnan ottaminen osaksi päiväkodin arkea ja jokapäiväistä toimintaa nähtiin varteenotettavana mahdollisuutena.

Syrjäytymisen ehkäisyä musiikkileikkikoulun keinoin on mahdotonta mitata käytössämme olleiden resurssien puitteissa. Tulosten perusteella toiminnan avulla saavutettiin kuitenkin sosiaalipedagogisia lyhyemmän aikavälin tavoitteita, jotka luovat edellytykset syrjäytymisen ehkäisemiseksi. Tällaisia ovat lapsen itsetunnon, sosiaalisuuden, ryhmätoiminnan, itseilmaisun, motoriikan ja kielellisen kehityksen tukeminen ja edistäminen. Yksin musiikkileikkikoulutoimintaa ei voi tulosten perusteella pitää vastuussa näiden tavoitteiden saavuttamisessa, mutta sen voidaan todeta tukevan tavoitteisiin pääsyä.

Projektin tavoitteena oli laadukkaan musiikkitoiminnan tuominen päiväkodin lasten ja heidän perheidensä ulottuville. Tulosten perusteella niin lapset, kasvattajat kuin lasten vanhemmatkin olivat tyytyväisiä projektin tarjoamaan ilmaiseen ja ammattitaitoiseen musiikkikoulutukseen päiväkodissa. Vastaavalle toiminnalle on ollut alueella selkeä tarve, ja hanke otettiin vastaan avoimin mielin ja positiivisella asenteella.

Yhtenä projektin tavoitteena oli musiikkitoiminnan integroiminen osaksi päiväkodin jokapäiväistä toimintaa. Tarkoituksena oli, että musiikkileikkikoulutuokioihin osallistuva kasvattaja siirtäisi opittuja lauluja ja leikkejä vaihteittain osaksi ryhmänsä arkea. Tulosten perusteella tämä oli ainoa tavoite, jonka saavuttamiseksi ei ollut toimittu määrätietoisesti. Kasvattajat osallistuivat musiikkileikkikoulutuokioihin epäsäännöllisesti ja vaihtelevalla aktiivisuudella. Tulosten mukaan haastateltavat kokivat, että musiikkileikkikoulussa käytetyn materiaalin saatavuus kirjallisessa muodossa helpottaisi laulujen ja leikkien käyttöä omassa ryhmässä. Tulosten perusteella kaikki hankkeen osapuolet eivät olleet tietoisia tavoitteesta eivätkä kenties siksi olleet aktiivisia sen suhteen.

Saamiemme vastausten perusteella kasvattajat kokivat haastattelun mahdollisuutena antaa palautetta musiikkileikkikouluprojektista ja vaikuttaa sen kulkuun. Palautteen ja kehitysehdotuksien esilletuonti koettiin tärkeäksi ja haastateltavilla oli selkeä tarve saada oma äänensä kuuluviin musiikkitoiminnan suhteen. On olennaista, että kasvattajat kokevat heillä olevan mahdollisuus vaikuttaa toimintaan, sen järjestelyihin sekä sisältöön ja antaa palautetta. Siksi olisi tärkeää, että projektin edetessä järjestettäisiin säännöllisesti kehityskeskusteluja, joihin kaikki osapuolet saavat osallistua ja joissa heidän tärkeiksi kokemansa asiat käsiteltäisiin yhdessä. Silloin kaikki osapuolet myös sitoutuisivat toimintaan ja sen kehittämiseen voimakkaammin.

Kaikki haastateltavat esittivät muutoksia musiikkileikkikoulun aikatauluihin, mutta jokainen toive oli sisällöltään erilainen. Kehityskeskusteluissa aikatauluista voitaisiin sopia yhdessä. Kommunikatiivisemmän yhteistyön tuloksena kaikki osapuolet olisivat paremmin tietoisia projektin tavoitteista, toimintamuodoista ja edistymisestä. Näin voitaisiin sopia myös materiaalin jakamisesta musiikkileikkikoulutoiminnan päiväkotiin integroimisen osalta.

12 POHDINTA

Lopuksi pohdimme tutkimuksemme lähtökohtia, tuloksia sekä tutkimuksen merkittävyyttä itsemme ja ammatillisen kasvumme näkökulmasta. Pohdimme myös tutkimuksen luotettavuuteen vaikuttavia tekijöitä sekä mahdollisia jatkotutkimusten aiheita.

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektin lähtökohdat ja perustelut olivat mielestämme hyvin hedelmällisiä ja kiinnostavia tutkimusta sekä opinnäytetyöskentelyä silmälläpitäen. Aihe on tärkeä ja ajankohtainen, emmekä toistaiseksi ole kohdanneet vastaavia hankkeita. Projektin tavoitteiden keskittyessä syrjäytymisuhan alla oleviin lapsiin ja laajemmin heitä ympäröivään yhteisöön, näimme tutkimuksen olevan erityisen tärkeä ja varmasti laajemminkin mielenkiintoa herättävä. Koimme haastavana tutkia puolueettomasti musiikin vaikutuksia ihmisen hyvinvointiin liittyen, sillä oman, pitkäaikaisen musiikin harrastuneisuutemme ansiosta olemme todistaneet tätä ilmiötä henkilökohtaisesti jo vuosien ajan. Pyrimme olemaan kriit-

tisiä oman puolueellisuutemme suhteen kaikissa tutkimuksemme vaiheissa, siinä mielessämme hyvin onnistuen.

Tutkimuksemme tulokset kertovat selkeästi musiikin käyttämisen hyödyistä varhaiskasvatuksen välineenä. Päiväkodin kasvattajat kokivat, että musiikkileikkikoulutoiminta on vaikuttanut positiivisella tavalla lasten kielelliseen, motoriseen sekä sosiaaliseen kehitykseen. Toivomme, että tutkimuksemme avulla saatu tieto tukee vastaavanlaisten projektien käynnistämistä ja että musiikin harrastamisen positiivisia vaikutuksia tutkittaisiin jatkossa entistä tehokkaammin, etenkin syrjäytymisuhassa olevien ihmisryhmien kohdalla.

Teimme tutkimuksen kaikki vaiheet tutkimussuunnitelmasta johtopäätöksiin asti tiiviissä yhteistyössä. Tämä yhdessä eri opettajilta saamamme ohjauksen kanssa vaikuttavat tutkimuksemme luotettavuuteen positiivisesti. Kaikki eteen tulleet ongelmat ratkaisimme pohti- en niitä yhdessä ja olimme terveellä tavalla kriittisiä omien ideoidemme suhteen. Analyysiä ja johtopäätöksiä tehdessämme korostui yhteistyömme merkitys, joka säilyi koko prosessin ajan keskustelevana ja tasavertaisena. Seminaarityöskentelyssä saamamme palaute auttoi myös ohjaamaan tutkimustamme oikeaan suuntaan.

Näin jälkikäteen tarkasteltuna löydämme kuitenkin sekä omasta tutkimuksestamme että tutkimuksemme kohteesta joitakin parantamisen aiheita. Mainitsemamme puolueellisuus musiikin positiivisten vaikutusten suhteen oli koko prosessin ajan tiedossa ja osasimme ottaa sen huomioon tuloksia arvioidessamme. Tutkimuksen päätyttyä huomasimme kuitenkin muita asioita, joihin olisimme voineet suhtautua kriittisemmin ja perehtyä syvällisemmin. Vaikka niistä joidenkin toteuttaminen on helppo sivuuttaa pelkkänä toiveajatteluna, on mielestämme oppimisemme kannalta tärkeää kiinnittää niihin huomiota.

Etenkin tutkimusta varten tekemämme haastattelut olivat meille uusi kokemus ja niiden suhteen olisimme kenties voineet olla valmistautuneempia sekä tehdä enemmän taustatyötä. Ensimmäisen haastattelun jälkeen reflektoimme toimintaamme ja onnistuimme näin tekemään tarvittavaa hienosäätöä seuraavia haastatteluja varten. Haastatteluista saamamme materiaali oli kokemattomuudestamme huolimatta kaikin puolin käyttökelpoista ja vastasi hyvin tutkimuskysymyksiimme.

Jälkikäteen tarkasteltuna olisimme myös halunneet olla tämän tärkeän aiheen edessä kunnianhimoisempia ja tehdä laajemman ja kattavamman tutkimuksen. Tätä varten olisimme voineet panostaa musiikkileikkikoulutuokioiden observointiin pitemmällä aikavälillä sekä haastatella myös lapsia ja heidän vanhempiaan. Tällöin tuokioiden havainnointi olisi voinut olla strukturoidumpaa ja olisimme voineet perehtyä myös havainnoinnin teoriaan syvällisemmin. Lasten ja heidän vanhempiensa haastatteluilla olisimme kenties saaneet esiin uusia ja tarkempia esimerkkejä musiikin hyötyvaikutuksista. Toisaalta opinnäytetyömme mitta-kaavassa ja annetulla aikataululla näin laaja tutkimus ei luultavasti olisi ollut mahdollinen. Tutkimusongelman rajaaminen käsittämään pelkästään kasvattajien näkemyksiä aiheesta oli välttämätöntä. Koemme tehneemme parhaan mahdollisen työn käytössämme olleilla resursseilla ja näemme koko prosessin hyvin opettavaisena.

Itä-Helsingin musiikkisilta -projektista löysimme tutkimuksemme edetessä myös joitain kehittämisen aiheita, jotka nousivat esiin pohtiessamme työtämme kokonaisuutena. Tutkimusongelmaa sekä tutkimuskysymyksiä laatiessamme havaitsimme, että projektin pääasialliset tavoitteet ovat hyvistä tarkoituksistaan huolimatta kenties liian korkeita, jotta tulokset olisivat mitattavissa lyhyellä aikavälillä. Selkeämmät tavoitteet voisivat sitouttaa päiväkotia hankkeeseen vielä tiiviimmin, varsinkin kun tulokset olisivat helpommin nähtävissä. Myös hankkeen seuranta ja tulosten raportointi olisi näin yksinkertaisempaa ja mahdollisia muutoksia toimintaan voitaisiin tehdä nopeammin.

Havaitsimme puutteita myös projektin eri osapuolten välisessä kommunikaatiossa. Tuntui, etteivät toimintaa järjestävä musiikkiopisto ja päiväkoti olleet täysin tietoisia toistensa tavoitteista. Ennen projektin alkua olisi ollut käytännöllistä järjestää kokous, jossa Meri-Helsingin musiikkiopisto, Helsingin kaupungin kulttuuriasiainkeskus, päiväkodin edustajat sekä kenties myös lasten vanhemmat olisivat voineet esittäytyä ja keskustella hankkeesta. Vanhempien suuntaan ei ollut tehty selkeää tiedotusta ennen projektin alkua, joka on mielestämme suuri puute. Jos projekti olisi ”myyty” vanhemmille paremmin esimerkiksi huolellisesti laaditun tiedotteen avulla, olisi se varmasti profiloitunut selkeämmin ja saanut täten alueella osakseen enemmän positiivista huomiota. Tästä olisi ollut varmasti hyötyä myös päiväkodille.

Näistä seikoista huolimatta projekti on kuitenkin varsin onnistunut, kuten tutkimustuloksemme osoittavat. Hyödyn saajina ovat selkeimmin olleet päiväkodin lapset, joiden kohdalla jo toteutuneet kielelliset ja sosiaaliset kehitysaskeleet osoittavat projektin olevan onnistunut ja arvokas. Myös pitemmän aikavälin sosiaalipedagogiset tavoitteet ovat varmasti projektin edetessä tavoitettavissa, jonka takia toimintaa kannattaa ehdottomasti jatkaa. Viime vuosina lasten ja nuorten syrjäytymisestä sekä sen seurauksista on saatu karuja esimerkkejä, ja tästä syystä on mielestämme erittäin tärkeää, että Itä-Helsingin musiikkisillan kaltaisia syrjäytymisen ehkäisyyn tähtäviä hankkeita toteutetaan. Saavutetut tavoitteet ja mahdollisesti tulevaisuudessa projektille saatu julkisuus takaavat lasten hyvinvointikeskustelun esillä pysymisen.

Olisi mielenkiintoista ja toivottavaa, että aiheesta tehtäisiin jatkotutkimus esimerkiksi lasten siirryttyä koulumaailmaan. Tuloksien vertailun avulla nähtäisiin selkeämmin musiikkia harrastaneiden ja harrastamattomien lasten erot ja saatuja tuloksia voitaisiin hyödyntää mahdollisissa tulevilla projekteissa. Etenkin maahanmuuttajataustaisten lasten kohdalla jatkotutkimus olisi mielenkiintoinen, sillä projektin vaikutukset näkyvät selkeimmin heidän kielellisessä kehityksessään sekä kiinnittymisessään päiväkotiryhmään ja ympäröivään yhteisöön.

On ollut todella opettavaista tutkia tätä ainutlaatuista hanketta. Oman ammatillisen kasvumme kannalta tekemämme työ on ollut korvaamatonta ja uskomme, että saamme nauttia sen antamista opeista tulevaisuuden töissämme. Tutkimustyöskentelymme on vahvistanut näkemyksiämme musiikin hyötyvaikutuksista ja antanut työkaluja musiikin käyttämiseen sosiaalialalla. Toivomme, että tekemämme tutkimus mahdollistaa osaltaan Itä-Helsingin musiikkisillan kaltaisten projektien jatkuvuuden tulevaisuudessa.

LÄHTEET

- Ahonen-Eerikäinen, Heidi 1996: Musiikki – väylä sisimpään. Teoksessa Haase, Tuula (toim.): Taide kasvun ja kasvatuksen voimavarana. Rovaniemi: Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus. Sivut 8-13.
- Alasuutari, Maarit 2005: Mikä rakentaa vuorovaikutusta lapsen haastattelussa? Teoksessa Ruusu vuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino. Sivut 145–162.
- Aluesarjat 2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Tilasto verkko-osoitteessa <http://www.hel2.fi/tietokeskus/helsinki_alueittain_2006/index.html>. Luettu 20.9.2009.
- Avonia 2009: Musiikkileikkikoulu. Verkkosivusto. <<http://www.musiikkiopistoavonia.fi/musiikkileikkikoulu/>>. Luettu 1.9.2009.
- Bruhn, Karl T. – Clair, Alicia Ann 1999: Active Music Making and Wellness. Verkkodokumentti. <http://www.amc-music.com/well_being.htm>. Luettu 2.9.2009.
- Haase, Tuula (toim.) 1996: Taide kasvun ja kasvatuksen voimavarana. Rovaniemi: Lapin yliopiston täydennyskoulutuskeskus.
- Helsinki alueittain 2006. Helsingin kaupungin tietokeskus. Verkkodokumentti. <http://www.hel2.fi/tietokeskus/helsinki_alueittain_2006/index.html>. Luettu 20.9.2009.
- Hongisto-Åberg, Marja – Lindeberg-Piiroinen, Anne – Mäkinen, Leena 2001: Musiikki varhaiskasvatuksessa: Hip hoi, musisoi! Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Honkanen, Tuija 2001: Miksi musiikkikasvatusta? Musiikkikasvatuksen taustalla vaikuttavat ihmis-, oppimis- ja musiikkikäsitykset. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.
- Huhtanen, Kristiina 2004: Varhainen puuttuminen. Erityisen tuen tarpeen kohtaaminen päivähoitossa. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Hämäläinen, Juha 1999: Johdatus sosiaalipedagogiikkaan. Kuopio: Kuopion yliopisto.
- Itä-Helsingin musiikkisilta 2008. Hankesuunnitelma. Meri-Helsingin musiikkiopisto.
- Kurki, Leena 2000: Sosiokulttuurinen innostaminen. Tampere: Vastapaino.
- Kuopion yliopisto 2009: Sosiaalipedagogiikka. Verkkodokumentti. <<http://www.uku.fi/sostyo/sospeda.shtml>>. Luettu 1.9.2009.

- Lehtonen, Kimmo (toim.) 1989: Musiikki terveyden edistäjänä. Juva: WSOY.
- Lintula, Laura 2009. Rehtori. Meri-Helsingin musiikkiopisto. Henkilökohtainen tiedonanto 3.9.2009.
- Opetushallitus 2005: Taiteen perusopetuksen yleisen oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2005. Verkkodokumentti.
<http://www.edu.fi/julkaisut/maaraykset/ops/taideyl_ops.pdf>. Luettu 5.9.2009.
- Puusniekka, Anna - Saaranen-Kauppinen, Anita 2006a: KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto: Teemahaastattelu. Verkkodokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_3_2.html>. Luettu 17.9.09.
- Puusniekka, Anna - Saaranen-Kauppinen, Anita 2006b: KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto: Havainnointi. Verkkodokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L6_4.html>. Luettu 17.9.09.
- Puusniekka, Anna - Saaranen-Kauppinen, Anita 2006c: KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto: Teemoittelu. Verkkodokumentti. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto. <http://www.fsd.uta.fi/menetelmaopetus/kvali/L7_3_4.html>. Luettu 29.9.09.
- Päiväkoti Laakavuori 2009. Päiväkodin apulaisjohtaja. Henkilökohtainen tiedonanto. 18.2.2009.
- Robson, Colin 2000: Käytännön arvioinnin perusteet - opas evaluaation tekijöille ja tilaajille. Tampere: Tammer-Paino Oy.
- Ruusuvuori, Johanna – Tiittula, Liisa (toim.) 2005: Haastattelu – tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Jyväskylä: Vastapaino.
- Savan, Anne 1999: The effect of background music on learning. Verkkoartikkeli. <<http://home.freeuk.net/annesavan/ref2.html>>. Luettu 1.9.2009.
- Sibelius-Akatemia 2009: Antiikin musiikki. Verkkodokumentti.
<http://muhi.siba.fi/muhi/bin/view/Articles/ant_antiikki5?s.:http://www2.siba.fi/kodaly/ajatuksia.html>. Luettu 5.9.2009.
- Siitonen, Juha 1999: Voimaantumisteorian perusteiden hahmottelua. Oulu: Oulun yliopisto.
- Sinkkonen, Jari 1997: Musiikin merkitys lapsen kehityksessä. Teoksessa Kaikkonen, Markku – Mattila, Sari (toim.) 1997: Musiikki ja mielen mahdollisuudet. Helsinki: Sibelius-akatemia koulutuskeskus. Sivut 43.
- Sitomaniemi, Cecilia 2009. Varhaisiän musiikkipedagogi. Meri-Helsingin musiikkiopisto. Asiantuntijahaastattelu 6.5.2009.

Suomalainen Slummi 2008: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Verkkosivut.
<<http://groups.stakes.fi/HYRY/FI/SuomalainenSlummi/index.htm>>.
Luettu 2.9.2009.

Tew, Marilyn 2006: How music can promote wellbeing. Verkkoartikkeli.
<<http://www.teachingexpertise.com/articles/how-music-can-promote-wellbeing-1437>>. Luettu 1.9.2009.

Tikkanen, Tea 2007: Lapset ja perheet. Teoksessa Tilastoja 2007. Lasten ja lapsiperheiden elinolot Helsingissä. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2006: Hyvä tieteellinen käytäntö. Verkkodokumentti.
<<http://www.tenk.fi/HTK/index.htm#kaytanto>>. Luettu 22.9.2009.

Vaattovaara, Mari 1998: Pääkaupunkiseudun sosiaalinen erilaistuminen. Tutkimuksia.
Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.

Vantaan kaupunki 2009: Musiikkileikkikoulu. Verkkodokumentti.
<http://www.vantaa.fi/i_listasivu.asp?path=1;218;10696;4526;4616;4623>.
Luettu 1.9.2009.

KASVATTAJIEN TEEMAHAASTATTELURUNKO

-Esittely, koulutus, ryhmä

TEEMA 1: Aikaisempi musiikkitoiminta ja musiikkileikkikouluprojekti

- Päiväkodin aikaisempi musiikkitoiminta
- Musiikkileikkikouluprojektin vastaanotto, mielipide, ennakkokäsitykset
- Projektin tavoitteet: ryhmätoiminta, sosiaalisuus, itseilmaisu
- Syrjäytymisen ehkäisy
- Projektin edistytminen
- Opettajan vaihtuminen

TEEMA 2: Vaikutus lapsiin, merkitys lapsille

- Vaikutukset pk:n arkeen
- Lasten reaktiot, käyttäytyminen, vastaanotto
- Toiminnan merkitys Laakavuoren lapsille
- Maahanmuuttajataustaisten huomioonotto
- Yhteistyö vanhempien kanssa, palaute

TEEMA 3: Palaute, jatko, parannusehdotukset

- Toiminnan integroiminen pk:n arkeen
- Yhteenveto projektista, hyvää/huonoa
- Jatko
- Parannusehdotukset

MUSIIKKILEIKKIKOULUOPETTAJAN TEEMAHAASTATTELURUNKO

-Esittely, työhistoria, koulutus

TEEMA1: Teoriatausta, tuokioiden sisältö

- Musiikkipedagoginen suuntaus
- Tuokioiden rakenne, sisältö ja suunnittelu
- Menetelmät, laulu/rytmit/tanssit/leikit/instrumentit

TEEMA 2: Itä-Helsingin musiikkisilta -projekti

- Oma mielipide/näkemykset hankkeesta
- Tarpeellisuus
- Kokemukset Laakavuoresta
- Projektin sujuminen, vastaanotto, palaute

TEEMA 3: Toiminnan merkitys, vaikutukset, mahdolliset muutokset

- Musiikkitoiminnan merkitys lapsille
- Muutokset/vaikutukset
- Maahanmuuttajataustaisten huomioonotto
- Parannusehdotukset